

مشاوران ضروری و دستاوردنا

اقدامات
ستادبازسازی عتبات عالیات

چکیده ای از مجموعه

نیازها ستاوردها ضرورت و

اقدامات

ستاد بازسازی عتبات عالیات

سایت ستاد بازسازی عتبات عالیات
(www.atabat.org)

فهرست مطالب

۸	مقدمه
	فصل اول:
۱۰	بیانیه مأموریت و چشم انداز
	فصل دوم:
۱۶	تاریخچه ساخت عتبات عالیات
	فصل سوم:
۳۴	تاریخچه سلفیت و حمله به عتبات عالیات
	فصل چهارم:
۴۴	عتبات عالیات در دوره حزب بعث
	فصل پنجم:
۴۸	فروپاشی رژیم بعث و شروع اقدامات
	فصل ششم:
۷۸	سفارشات قرآنی و بیانات علماء
	فصل هفتم:
۱۰۰	اربعین حسینی
	فصل هشتم:
۱۰۶	نیاز زائران و پروژه های توسعه ای

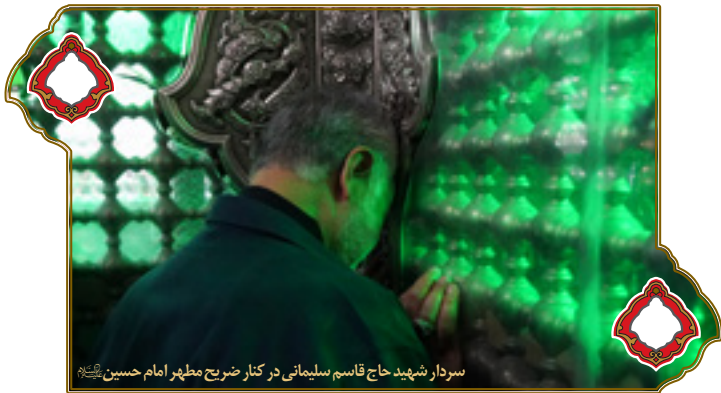
مقدمه:

سالها دوری از صحن و سرای اهل بیت (علیهم السلام) در عتبات عالیات به واسطه وجود رژیم دیکتاتوری حزب بعث، چنان عطشی در وجود شیعیان و محبین خاندان عصمت و طهارت ایجاد کرده بود که به محض سقوط این دیکتاتوری، سیل عظیم جمعیت برای زیارت مراقد مطهر ائمه اطهار (علیهم السلام) و اهتمام به بازسازی و نوسازی صحن و سرای ایشان، روانه عتبات مقدسه شد و هر کس براساس توان و تمکن و تخصص خویش قدمی برمی داشت. این اشتیاق وصف ناپذیر و اعلام آمادگی مردم برای کمک به بازسازی، زمینه ساز تشکیل ستاد بازسازی عتبات عالیات به دست سردار سرفراز اسلام شهید حاج قاسم سلیمانی شد که اکنون بیش از ۱۵ سال از تشکیل آن می گذرد.

آنچه برای آینده به یادگار می ماند ثبت این حماسه بزرگ بود که چراغ هدایت آیندگان و نشان ارادت شیعیان و محبت ایشان به اهل بیت (علیهم السلام) باشد. لیکن اخلاص و عشق ملتی که از محبوب خود دور مانده بود و حالا به وصال رسیده است برای خدمت، چنان همه را مشغول بازسازی کرد که مستند کردن این حرکت تاریخی به صورت متمرکز و سازماندهی شده مغفول

مانده بود. هرچند در سالهای گذشته هر کدام از خادمان حوزه فرهنگی و مجریان و سازندگان، آثار مراحل اجرای طرح ها را ثبت و ضبط نمودند ولی مجموعه ستاد بازسازی عتبات عالیات بر این امر همت گمارده و با تحقیق و ممارست، برای ثبت و ضبط اطلاعات، آمار، طرحها، نقشه ها، عکس ها، فیلم ها و مکتوبات در خصوص نیروی انسانی، هنرمندان، تجهیزات، امکانات، مواد به کار رفته، هزینه ها و هنرهای بکارگرفته شده در پروژه ها اقدام نمودند. حاصل این تلاش مجموعه ای از اطلاعات مکتوب و مصور می باشد. این کتاب، چکیده ای است جهت آشنایی حداقلی نسبت به تاریخچه اعتبار مقدسه، سقوط صدام، ورود ستاد بازسازی عتبات عالیات در عراق و جریانها و رویدادهایی است که در دل پروژه ها رخ داده است.

فصل اول: بیانیه ماموریت و چشم انداز ستاد بازسازی عتبات عالیات

عتبات عالیات در طول یک قرن گذشته نه تنها مطابق زمان توسعه نیافتند بلکه بر اثر سیاست های سوء، در حال تخریب بودند. با سقوط رژیم بعث و امکان حضور عاشقان و مشتاقان زیارت اهل بیت (علیهم السلام)، به همت جمعی از دوستان اهل بیت (علیهم السلام) و متخصصین و معتمدین و خیرین با حمایت معنوی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی و با بهره گیری از رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، ستاد پشتیبانی از مردم عراق در سال ۱۳۸۲ و سپس ستاد بازسازی عتبات عالیات تشکیل گردید.

کلیات:

نوع فعالیت ستاد، غیردولتی، داوطلبانه و غیرانتفاعی و حوزه فعالیت آن بین المللی است و مدت فعالیت، از تاریخ تأسیس نامحدود است. مرکز اصلی آن در تهران می باشد.

موضوع فعالیت ستاد، بازسازی عتبات عالیات و اماکن مذهبی عراق و دیگر کشورها و انجام خدمات علمی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، عمرانی و فعالیتهای انسان دوستانه می باشد.

منابع مالی و دارایی های ستاد از طریق قبول مشارکت های مالی داوطلبانه

از سازمان های دولتی و غیر دولتی و سایر اشخاص خیر و عاشقان بازسازی حرمهای مطهر تأمین می شود.

اهداف:

ستاد در طول فعالیت خود اهداف زیر را دنبال می کند:

- ۱- بازسازی و توسعه حرم های مطهر ائمه معصومین (علیهم السلام) و رسیدگی به اماکن مذهبی در کشور عراق و دیگر کشورها
- ۲- انجام فعالیتهای انسان دوستانه به مردم عراق و دیگر کشورها در صورت نیاز و وجود منابع مالی با اولویت کشورهای اسلامی

روشها و وظایف:

ستاد برای نیل به اهداف خود از روشهای زیر بهره می گیرد:

- ۱- تشکیل کمیته های تخصصی و مطالعاتی و پژوهشی
- ۲- تشکیل ستادهای فرعی در مراکز استانها و شهرستانها
- ۳- تشکیل ستادهای فرعی در سایر کشورها
- ۴- تشکیل واحدهای اجتماعی و اقشاری
- ۵- ایجاد دفاتر بازسازی در عتبات عالیات عراق
- ۶- هماهنگی با بیوت آیات عظام و علما در ایران و عراق
- ۷- هماهنگی با سازمان های دولتی و غیر دولتی
- ۸- هماهنگی با دولت و مسئولین اوقاف عراق و متولیان حرم های مطهر و سایر نهادهای اجتماعی

وظایف و سیاست های اجرایی ستاد به شرح ذیل می باشد:

- ۱- جمع آوری آمار و اطلاعات و بررسی نیازمندی های فنی مهندسی در کربلا، نجف، کاظمین، سامرا، مسیب و کوفه
- ۲- اولویت بندی پروژه های بازسازی عتبات عالیات و طراحی و اجرای

- پروژه های بازسازی بر مبنای برنامه ریزی کوتاه مدت ، میان مدت و بلند مدت
- ۳- جمع آوری و هدایت نذورات مردمی و هماهنگی اقدامات داوطلبانه خیرین
  - ۴- انجام فعالیتهای عمرانی، فرهنگی، آموزشی و بهداشتی
  - ۵- ارائه مشاوره های فنی و خدماتی به متولیان حریمهای مطهر و مسئولین عراقی
  - ۶- ارائه خدمات و اجرای طرحهای مناسب برای رفاه زائرین
  - ۷- انجام سایر فعالیت های جمعی مفید و اثر بخش و توسعه آنها
  - ۸- استفاده از ظرفیتهای مردمی و تجهیزات و امکانات متبرعین به صورت رایگان
  - ۹- به کارگیری خدمات فنی و کارشناسی متخصصین به صورت داوطلبانه

ارکان :

ستاد از ارکان زیر تشکیل می شود :

- ۱- هیأت مؤسس یا شورای مرکزی
- ۲- رئیس ستاد
- ۳- معاونت های تخصصی
- ۴- ستادهای فرعی استانی و شهرستانی
- ۵- دفاتر ستاد در خارج از کشور
- ۶- دفاتر بازسازی مستقر در عتبات عالیات
- ۷- کمیته های تخصصی

ستادهای استانی و شهرستانی

ستاد در راستای انجام وظایف خود و جذب کمک های مردمی نسبت به ایجاد ستادهای فرعی در کلیه استان ها و اکثر شهرستان ها اقدام کرده است که مطابق شرح وظایف و دستورالعمل های ابلاغی انجام وظیفه می کنند. ستادهای استانی و شهرستانی در صورت توانمندی می توانند انجام پروژه های مستقل و یا مشارکت در پروژه های بزرگ را را پیشنهاد و پس از تصویب رئیس ستاد و

مطابق طرح های ابلاغی اجرا کنند. در کلیه ستاد های استانی و شهرستانی هیأت امنایی متشکل از امام جمعه محترم و مسئولین و معتمدین محلی برای پشتیبانی و نظارت بر فعالیتهای آن تشکیل می گردد.

دفاتر باز سازی حرم های مطهر

ستاد بازسازی عتبات عالیات به منظور مطالعات کارشناسی و اجرای پروژه های بازسازی و نظارت بر اقدامات عمرانی و خدماتی در هر یک از حرم های مطهر نجف، کربلا، کاظمین و سامرا دفتر بازسازی ایجاد کرده است. که با هماهنگی متولیان حرم های مطهر فعالیت می کنند.

بیانیه مأموریت ستاد بازسازی عتبات عالیات که از گزارش اول تدوین ساختار سازمانی، به عنوان پیش نویس بیانیه های مأموریت، چشم انداز و ارزش های ستاد برگرفته شده شامل:

جذب و مشارکت همه جانبه مردمی در ایران و جهان به ویژه جهان اسلام برای توسعه و نوسازی عتبات عالیات با استفاده از دانش و فناوری های نوین و توان علمی متخصصان و هنرمندان به منظور ایجاد فضای معنوی، فرهنگی و رفاهی هر چه مطلوب برای زائران و فراهم شدن زمینه های جلب اعتماد بیشتر ناذران است.

اجزای بیانیه مأموریت

قلمرو و جغرافیایی، شایستگی ممتاز، گروه های مخاطب، نوع خدمات، توجه به کارکنان، توجه به رشد و توسعه، فلسفه مدیریتی، توجه به رشد فناوری، مسئولیت اجتماعی و چشم انداز، ۱۰ جزء بیانیه مأموریت ستاد را تشکیل می دهند.

تبیین و بیانیه ارزش ها

ستاد بازسازی عتبات عالیات پس از بررسی های انجام شده، فهرست ۱۴ گانه ای از ارزش ها تدوین کرده است که شامل ایمان به خدا، خلوص نیت، صداقت، امانتداری، استفاده از هنر اسلامی و بومی، ابتکار و خلاقیت، متعهد،

افتخار به خدمت، برنامه ریزی، تخصص گرایی، صمیمیت، پاسخگویی، اعتماد و نظم است.

بیانیه چشم انداز

این بیانیه در سه بخش «فنی و مهندسی»، «جذب و مشارکت های مردمی» و «فرهنگی، هنری و ارتباطات» تدوین شده که در بخش فنی و مهندسی تکمیل طرح های توسعه ای داخل و خارج حرم های مطهر، پیشرو در ارائه خدمات و ایفای نقش موثر در سیاستگذاری حوزه عمران و معماری اسلامی فرامنطقه ای و همچنین بستر سازی مناسب برای رفاه و آرامش زائران با انجام پروژه های عمرانی تعریف شده است. بخش جذب نیز شامل تکیه بر کمک ها و مشارکت های حداکثری مردمی با استفاده از روشهای مختلف جذب، سازماندهی و هدایت نذورات مردمی و رعایت کامل انضباط مالی و ارتقاء اعتماد عمومی با ارائه گزارش های شفاف در حوزه نذورات است. بخش فرهنگی و هنری نیز مواردی همچون شناخته شدن ستاد عتبات عالیات به عنوان یکی از پایگاه های تشیع در جهان، استفاده از جذاب ترین شیوه های فرهنگ سازی در مشارکت های مردمی، جلب اعتماد عمومی، برخورداری از تعامل سازنده با سازمان های داخلی و خارجی، معرفی ستاد به عنوان مجموعه ای کارآمد و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات را در بر می گیرد.

پیشگفتار

سالها دوری از محن و سوزان اهل بیت(ع) در عتبات عالیات به واسطه وجود رژیم دیکتاتوری حزب بعثت چنان غمگینی فر و وجود شیعیان و محسن خاندان عصمت و طهارت ایجاد کرده بود که به محض سقوط این دیکتاتوری، سیل عظیم جمعیت برای زیارت مرقد مطهر ائمه اطهار(ع) و اعتماد به بازسازی و نوسازی محن و سوزان ایشان، روانه انساب مقدسه شد و هر کس بر اساس توان و تخصص خود پیش قدمی بر می داشت این اندیشای وصفناپذیر و اعلام آگاهانه خود را در کمک به بازسازی زنده‌ساز تشکیل ستاد بازسازی عتبات عالیات به پرچم داری **شهید سراج از سر باز سپید حاج قاسم سلیمانی** شد که اکنون بیش از ۱۵ سال از تشکیل آن می گذرد.

اجزای بیانیه ماموریت

قدم و جغرافیایسی، شایستگی معنوی، کم و هزینه معطوبه، نوع خدمات، توجه به کارکنان، توجه به رشد و توسعه فلسفه مدیریت، توجه به رشد فناوری، مسئولیت اجتماعی و چشموالدها ۱۰ جز بیانیه ماموریت ستاد را تشکیل می دهند.

فلسفه و بیانیه ارزش ها

ستاد بازسازی عتبات عالیات پس از بررسی های انجام شده، فهرست ۱۴ گانه ای از ارزش ها تدوین کرده است که شامل ایمان به خدا، خلوص نیت، صداقت ایمانی، استفاده از هنر اسلامی و بومی، انصاف و خلاقیت، تعهد، انتخاب به خدمت برآمده رسمی، تخصص گرایی، مسیحت، پاسخگویی، اعتماد و نظارت است.

بیانیه چشموالدها

این بیانیه در سه بخش فلسفی و مهندسی «اصول و مشاورت های مردمی» و فرهنگی، هنری و ارتباطات تدوین شده که در بخش فلسفی و مهندسی تکمیل طرح های توسعه ای دانش و استخراج صورت های مفهومی، پیشرو در ارائه خدمات و اجرای نقش موثر در سیاستگذاری حوزه عمران و معماری اسلامی فراموش نشود و همچنین دستور سازی مناسب برای رفاه و آرامش زائران با انجام پروژه های عمرانی تعریف شده است. بخش هدایت نیز شامل تکیه بر کمک ها و مشاورت های مشاوران حرفه ای، مشاوران مردمی، استفاده از روشها و مختلف جامعه ساز مادی و هدایت نظرات مردمی و رعایت کامل کلیات مالی و اقتصادی عمومی با ارائه گزارش های شفاف در حوزه نظرات است. بخش فرهنگی و هنری نیز مشاوران همچون شایسته شدن سبک عتبات عالیات به عنوان یکی از پایگاه های تشیع در جهان استفاده از جذاب ترین نسجه های فرهنگ سازی در مشاورت های مردمی، جذب اعتماد عمومی، بر ضرورتی از تأمین سازنده با سازمان های داخلی و خارجی، معرفی ستاد به عنوان مجموعه ای کارآمد و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات را بر می گیرد.

فصل دوم: تاریخچه ساخت عتبات عالیات

در طول ۱۴۰۰ سال گذشته، حرم شش پیشوای شیعیان جهان در عراق، بارها و بارها مورد تخریب و مجدداً نوسازی شده است که بخشی از آن توسط فرمانروایان و مردمان این مرز و بوم و به دلیل ارادت به خاندان پیامبر اسلام انجام شده است.

از دل تاریخ نمایان شده، که ارادت به ائمه اطهار (علیهم السلام) تنها محدود به پیروان مذهب تشیع نیست. تعدادی از پادشاهان عثمانی سنی مذهب، همچون محمدپاشا و خانواده ایشان به این امر همت گمارده اند و نقش نیکی از خود بر در و دیوار عتبات عالیات به یادگار گذاشته اند.

بر اساس شواهد موجود، قوم مغول به رغم صدماتی که بر پیکره کشورها و شهرهای مختلف وارد می کردند به محض رسیدن به آستانه ی حرم مطهر امامان شیعه، منش دیگری پیش می گرفته اند و به خود اجازه تعدی بارگاه ائمه معصوم (علیهم السلام) نمی دادند. اما برخی دیگر از به ظاهر مسلمانان، قدم در راه تخریب این اماکن مقدس می گذاردند به طوری که بارگاه امام حسن عسکری (علیه السلام) در سامرا ۱۳ مرتبه تخریب شده است.

این مسئله گرچه دل آزادمردان تاریخ را آزرده می کرد اما عزم آنان را برای بازسازی، به فعلیت در می آورد.

مختار ثقفی اگرچه نخستین فردی بود که به ساختن بارگاه سیدالشهداء علیه السلام اقدام ورزید، اما آل بویه نخستین حکومتی بود که در ۱۰۰۰ سال قبل به بازسازی حرم امامان همت گمارد.

دوره آل بویه (۳۲۰ الی ۴۴۷ هجری قمری):

امیران ایرانی آل بویه قریب به یک قرن، حاکمیت با اقتدار در عراق به مرکزیت بغداد داشتند. حکمرانان آل بویه با زمینه شیعه زیدی در خاستگاه خود یعنی (مناطق شمالی و مرکزی ایران) با توجه به قدرت و نفوذ شیعیان امامیه در عراق، به مذهب شیعه امامیه گرویدند و پیروان این مذهب و علمای آن را مورد احترام و حمایت خود قرار دادند.

حکومت آل بویه نسبت به تقویت مراسم و مواسم شیعه امامیه اهتمام فراوان ورزید. مراسم عزاداری امام حسین علیه السلام در عاشورا و جشن ولایت حضرت علی علیه السلام در غدیر خم را با شکوه و عظمت برپا کرد.

در پرتو حکومت این سلسله ایرانی، قبور ائمه شیعه مرمت و بازسازی شدند و سنت زیارت این مشاهد شریفه، رو به گسترش بی سابقه تا آن دوران نهاد.

حکومت آل بویه برای رونق زیارت، به مرمت و بازسازی قبور ائمه علیهم السلام، برپا کردن گنبد و بارگاه باشکوه بر مزار ایشان، اهدای نذورات و اختصاص موقوفات به این زیارتگاه ها، ایجاد تسهیلات برای زائران و تشویق مردم به سکونت در جوار این اماکن مقدس و اعطای مستمری به مجاوران این مقابر پرداخت. بنا کردن کاخ ها و دفن برخی از امراء در جوار مرقد ائمه شیعه علیهم السلام نیز از دیگر اقدامات آنان بود.

بعدها در دوره های مختلف همچون افشاریه، صفویه و قاجاریه این اقدامات ادامه یافت به نحوی که با توجه به دیدگاه حکومت شیعه صفوی، پرداختن به جایگاه عتبات عالیات اهمیتی دوچندان یافت و شاهان صفوی هر کدام در جایگاه خود نقشی برای ساخت و توسعه حرم امامان شیعه و یاران با وفایشان ایفا کردند.

دوره صفویه (۹۰۷ الی ۱۱۴۸ هجری قمری):

پس از تأسیس سلسله صفوی در ایران و رسمی شدن مذهب تشیع توسط شاه اسماعیل، با اهمیت به زیارت قبور ائمه اطهار علیهم السلام در عراق و توسعه و آبادانی این اماکن مقدس شیعی، در رأس برنامه های مذهبی، فرهنگی و سیاسی، اجتماعی دولت صفوی جهت تمسک مذهبی کوشید تا خود را بیش از پیش مطرح و قلوب شیعیان را به صفویه جلب نماید. در آن زمان، آتش جنگ با دولت قدرتمند عثمانی شعله ور شده بود و عتبات عالیات می توانست کمک بزرگی برای شاهان صفوی باشد؛ از شهرهای مقدس، امواجی به حرکت در می آمد که جاذبه های قدرتمندی به همراه داشت.

هنگامی که شاه اسماعیل اول، در سال ۹۱۴ هجری قمری قدم به خاک عراق نهاد، ابتدا به زیارت امام حسین علیه السلام و شهدای کربلاء، سپس به سوی نجف اشرف رفت تا علاقه خود به ائمه اطهار علیهم السلام را آشکارا ابراز نماید. از سوی دیگر، بر انتسابش به امام موسی کاظم علیه السلام تأکید بسیار داشت.

در آن دوران اقدامات عمرانی و تلاش برای بازسازی و توسعه عتبات آغاز شد. او دستور داد نجاران هنرمند و مهندسان خاتم بند در بغداد گرد هم آیند تا شش صندوق منقش به نقوش اسلیمی و ختائی را در غایت تکلف و زیبایی ترتیب دهند. ساخت این صندوق ها که هر کدام شاهکاری هنری به شمار می آید تا

سال ۹۳۲ هجری قمری به طول انجامید.

هر یک از آنها به وسیله هنرمندانی جداگانه ساخته شده اند، صندوقی که روی آرامگاه امام جواد علیه السلام در کاظمین قرار دارد از نظر فن خاتم سازی و منبت کاری، جزء زیباترین و برترین آنهاست. این صندوق که در سال ۹۲۶ هجری قمری ساخته شده به قدری ریز و پرکار است که شاهکار آن با چشم غیرمجهز دیده نمی شود.

در آستانه هر یک از ائمه، نقاره خانه هایی ساختند که همچون دربار سلاطین، هر روز صبح و عصر به انجام مراسم می پرداختند. برای آبادانی شهر نجف، حتی رساندن آب به حرم مطهر امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام تلاش بسیار شد.

آستان مقدس کاظمین که بر اثر طغیان رودخانه دجله، غفلت دوران قبل و قرار گرفتن در کانون منازعات فرقه ای، ویران شده بود، مورد توجه خاص شاه اسماعیل قرار گرفت و عمارت زیبایی بر آن ساخته شد. حرم مطهر با بنای دو گلدسته و استفاده از بهترین کاشی ها تزیین شد. کاروان سرای درون صحن، با انتقال به بیرون، در پشت حرم ساخته شد. حرم را با فرشها و چلچراغ ها، زیبا نمودند و برای آن خادم و موذن و نگهبان تعیین کردند. بر روی کتیبه ای در قسمت بیرونی دیوار رواق شرقی، روبه روی صحن مطهر نیز چنین نوشته شد: امر کرد به ایجاد این بنای شریف، سلطان سلاطین جهان، سایه خدا بر سر خلق عالم، یاری گر دین جدش احمد، پرچم دار راه محمد صلی الله علیه و آله ابوالمظفر، شاه اسماعیل، پسر شاه حیدر، پسر جنید صفوی موسوی، خداوند سلطنتش را برای برپائی پرچم دین پاینده دارد و حجت و دلیلش را برای هدم و نابودی گمراهان تأیید نماید.

این نوشته در ششم ربیع الثانی سال ۹۲۶ هجری قمری تحریر شد.

از ورود شاه اسماعیل اول تا دوران شاه عباس اول، حدود یک قرن گذشت. عباس اول که همیشه خود را «کلب آستان علی» می نامید، به قصد زیارت آستان امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام در سال ۱۰۳۲ هجری قمری به سمت عراق حرکت نمود و موفق به فتح آن گردید.

زمانی که شاه عباس، مظفرانه قدم به خاک عراق نهاد، مشاهد مشرفه مورد توسعه و آبادانی فزاینده ای قرار گرفت.

در این زمان، حرم مقدس حضرت علی علیه السلام در جایگاه اول قرار داشت. در واقع، بنای فعلی نجف، در این دوران گذاشته شد.

شیخ بهایی، وظیفه طراحی و نظارت بر بنای آستان مطهر را بر عهده گرفت. او طرح بسیار جامع و باشکوهی را ایجاد کرد. گنبد رفیعی برای حرم بنا شد و اطراف آن را رواقی به عرض دوازده زراع و گرداگردش، حجره هایی ساختند.

در بهای بسیار نفیس از هنر خاتم بر آنها نصب نمودند. قبه حرم با کاشی های زمردی منقش آراسته شد و داخل آن با بهترین کاشی های اصفهان و سنگ های مرمر، تزیین گردید. درب چوبی قدیمی حرم را برداشتند و دربی از نقره به جای آن قرار دادند. وضوخانه، کاروان سرا، دارالشفاء و مطبخ نیز جهت اقامت و آسایش زائران ساخته شد.

به دستور شاه عباس ضریح های فولادی با شکوهی ساختند که در سامراء، کاظمین مقدسه، کربلای معلی و نجف اشرف نصب گردید. در همه ی این اماکن مقدسه، ساخت و سازهایی انجام شد.

شاه دستور تعمیر کاشی های حرم امام حسین علیه السلام را نیز صادر نمود و آسیب های وارده به حرم کاظمین را بر طرف کرد.

با مرگ شاه عباس اول در سال ۱۰۳۸ هجری قمری نواده اش شاه صفی جانشین او شد.

او در نخستین سال های سلطنت به زیارت عتاب مقدسه مشرف شد، و به آبادانی هر چه با شکوه تر حرم ها تاکید نمود.

حرم کاظمین را که در اثر طغیان رودخانه دجله در سال ۱۰۴۲ هـ قمری خراب شده بود تعمیر کرد. در شهر سامراء و عتبه مقدس عسکریین علیهم السلام، دستور به بازسازی و نظارت بر امور حرم را داد. شاه صفی، حرم مطهر امیرالمؤمنین علیه السلام را که در جنگ های مداوم و آتش توپخانه دشمن ویران شده بود از نو بنا کرد.

به دستور او، اقدامات عمرانی در حرم حضرت علی علیه السلام آغاز شد. میرزا تقی خان مازندرانی، اعتمادالدوله شاه، مأمور رفع مشکل کم آبی این شهر شیعه نشین شد.

او دستور داد تا نهر عمیقی را از نزدیکی حله به سوی کوفه و تا بحر نجف وصل نمایند، و به وسیله دولاب، آب را بر زمین جاری کنند و آن را به آستان مطهر امام علی علیه السلام برسانند. شاه صفی و اعتمادالدوله و میرزا تقی مازندرانی، سرانجام موفق شدند در سال ۱۰۴۲ هجری قمری و در عرض شش ماه، آب را از شط فرات به نجف اشرف برسانند.

شاهان صفوی، کوشش فراوانی در راه بازسازی و توسعه عتبات داشتند. آبادانی اماکن مقدسی که در آن اهداف مذهبی، اجتماعی و سیاسی مهمی دنبال می شد، زیرا عتبات و تأثیر ناشی از آن نقش مهمی در گسترش مذهب و فرهنگ شیعه در سطح جهان اسلام داشت.

مرمت اماکن مقدس شیعیان در عراق، از سوی شاهان صفوی جنبه تبلیغی فراوانی داشت. دولت صفوی، در تمام مدت حکمیت خود نقش مهمی در اصلاح و بازسازی عتبات داشت، حتی در دورانی که منطقه در تسلط آنان نبود. این امر، سبب شد تا بنای کنونی این اماکن مقدس در چهار شهر سامراء، کاظمین، کربلای معلی و نجف اشرف در عصر صفوی ایجاد شود و به واسطه این اقدامات معماری عراق تحت تأثیر سبک معماری ایرانی قرار گرفت.

دوره افشاریه (۱۱۴۸ الی ۱۱۶۳ هجری قمری):

عتبات عالیات و به طور خاص نجف اشرف مورد احترام و تکریم نادرشاه بود. وی در خلال جنگ با عثمانی، هرگاه به این نواحی می‌رسید، هدایا و نذورات فراوانی را به این اماکن می‌بخشید. در سال ۱۱۴۵ هجری قمری پس از زیارت مرقد حضرت علی علیه السلام، قنديل طلای بزرگی به این آستانه بخشید. نادر بار دیگر در سال ۱۱۵۶ هجری قمری، زمانی که در نبرد با عثمانی بود، به وضعیت عتبات توجه نمود. نذورات نادرشاه به مرقد مطهر حضرت علی علیه السلام و امام حسین علیه السلام آن قدر فراوان بود که محمدکاظم با تفضیل زیاد به آن پرداخته است. این اقدامات، شامل طلاکاری صحن‌ها و گنبد مرقد، نصب جواهرات و نگین‌های گران‌قیمت بر ضریح مقدس، هدیه فرش‌های مرصع و طلاکاری شده و اقدامات فراوان دیگری است که در کتاب مروی مفصلاً به آنها پرداخته شده است. (مروی، ۱۳۶۴، ج ۳، ص ۹۲۳-۹۲۴ و ۹۳۱).

استرآبادی نیز در کتابش نه تنها از انتخاب نجف اشرف برای برگزاری اجلاس علمای بزرگ شیعه و سنی توسط نادرشاه یاد کرده، بلکه گزارش‌های دقیقی با جزئیات فراوان، از توجه نادر به مرقد ائمه شیعه داده است. در گزارش او آمده: نادرشاه پنجاه هزار تومان خرج مرقد امیرالمومنین حضرت علی علیه السلام کرده است. حرم‌سرای نادری نیز در این امور نقش بسیار داشت. گوهرشاد بیگم والده نصرالله میرزا و امام قلی میرزا، رضیعه سلطان بیگم دختر سلطان حسین که شخصاً برای حریم‌های مطهر، فرش‌های نفیسی بافتند. (استرآبادی، ۱۳۴۱، ص ۳۹۵). حاجی آقا محمد رهنانی، از جمله هنرمندان اصفهان بود که از طرف نادرشاه، مأمور تذهیب و تعمیر گنبد و صحن حرم حضرت علی علیه السلام شد. (غفاری کاشانی، ۱۳۶۹، ص ۱۳۴)

دوره قاجاریه (۱۱۷۳ الی ۱۳۰۴ هجری قمری):

در این دوران تردد و اقامت زوار ایرانی در شهرهای کربلای معلی، نجف اشرف و کاظمین مقدسه پیوسته با رفتارهای خصومت‌آمیز مأموران دولت عثمانی مواجه بود. حملات و هائیان هم، عتبات عالیات را علاوه بر یک مسأله مذهبی به یک چالش سیاسی مؤثر بر مناسبات ایران و عثمانی تبدیل کرد. دولت فتحعلی شاه که حفظ و پاسداری از مذهب و سرنوشت ایرانیان را وظیفه خود می‌دانست به واکنش‌های سیاسی و نظامی اقدام نمود.

آغا محمد خان در جایگاه بنیانگذار سلسله، به همراه پدرش محمدحسن خان دست به اقدامات مشابه در نوسازی عتبات زدند. پس از آن نیز پادشان دیگری چون فتحعلی شاه و ناصرالدین شاه به این امر همت کردند.

در آن دوره به دستور امیرکبیر مقبره امام هادی علیه السلام در کاظمین و دیگر امامان مورد بازسازی واقع شد.

در سال ۱۲۸۵ هجری قمری ناصرالدین شاه اقداماتی برای توسعه، ترمیم و تزئین بقاع متبرکه انجام داد تا مهری بر ارادت خود به آستان ائمه اطهار علیهم السلام در تاریخ ثبت کرده باشد.

او خود به زیارت عتبات آمد و شرح کامل این سفر را در سفرنامه ی عتبات خود نگاشت.

در قسمتی از این سفرنامه نقل شده است:

بعد از چند بار زیارت امام حسین علیه السلام و حضرت عباس علیه السلام، از روی قبر حضرت عباس قدری خاک برداشته به دستمالی ریخته و برمی‌گردد. روز بعد هم در حرم حضرت امام حسین علیه السلام بعد از به عقب کشیدن تخته روی قبر مطهر دو سه مشت خاک برداشته و به دستمال ریخته و برای تهیه مهر می‌برد. همچنین در مورد گنبد حضرت امام حسین علیه السلام متذکر می‌شود که: « بنای

گنبد متبرکه که امام حسین علیه السلام که از دوران آل بویه بویه بوده است، بعد از خلافت عباسیان محقر و مخفف ساخته بودند، آقامحمد خان مرحوم از نو ساخته، بزرگ کردند، گنبد را طلا گرفتند. نقره ضریح از خاقان مغفور (فتحعلی شاه) است، طلای مناره ها که از نصف به بالاست، از زن خاقان مرحوم، از دختر مصطفی خان عمو، و آینه را مردم به شراکت ساخته اند. نقره ضریح حضرت عباس علیه السلام از والده شاه مرحوم، محمد شاه است. اما نقره اش آنقدر نازک است که همه ریخته اند.

ناصرالدین شاه در مورد زیارت و بازدید از حرم امام علی علیه السلام چنین توصیف کرده است:

«داخل شدیم، در حقیقت به بهشت برین وارد شدیم. دو مرتبه، صحن گشاد با روحی، از کاشی معرق، از بناهای صفوی است. گنبد و بارگاه حضرت در وسط ایوان طلا، مناره های طلا، اما بالای سر درب صحن اسم نادر شاه را نوشته اند. می شود بنای صحن از نادر باشد... گنبد طلاکاری از کارهای نادر شاه است، روحی داده بود... داخل ضریح که شدیم مثل بهشت بود، روح و صفائی داشت که محال است هیچ جای دنیا هیچ باغی به این صفا باشد، بنای گنبد گویا از صفوی است، کاشی معرق توی گنبد کار کرده اند که هیچ همچین کاشی در دنیا نمی شود، از آن هم بهتر قندیل طلا، نقره، شمعدان و... بسیار است، پرده های زیاد از اطراف آویزان، ضریح حضرت از نقره است، فرشهای ایریشمی عالی که صفوی یعنی شاه عباس انداخته است و رقم هم دارد «کلب آستان علی عباس» مثل این است که امروز از کارخانه در آمده است، بسیار فرشهای خوبی است. در دوره ی پهلوی اول و دوم سند مشهودی از ادامه نوسازی ها در عتبات عالیات به چشم نمی خورد.

نمای تاریخی از ایوان نجف و گنبد مطهر امام علی علیه السلام
عکاس ابوالقاسم ابن محمد تقی نوری (سال ۱۳۲۲ هجری قمری)

نمای تاریخی از ایوان نجف و گنبد مطهر امام علی علیه السلام
عکاس ابوالقاسم ابن محمد تقی نوری (سال ۱۳۲۳ هجری قمری)

حرم مطهر امام حسین علیه السلام حرم مطهر حضرت ابوالفضل علیه السلام
عکاس آقا رضا اقبال السلطنه (سال ۱۲۸۷ هجری قمری)

حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
عکاس آقا رضا اقبال السلطنه (سال ۱۲۸۷ هجری قمری)

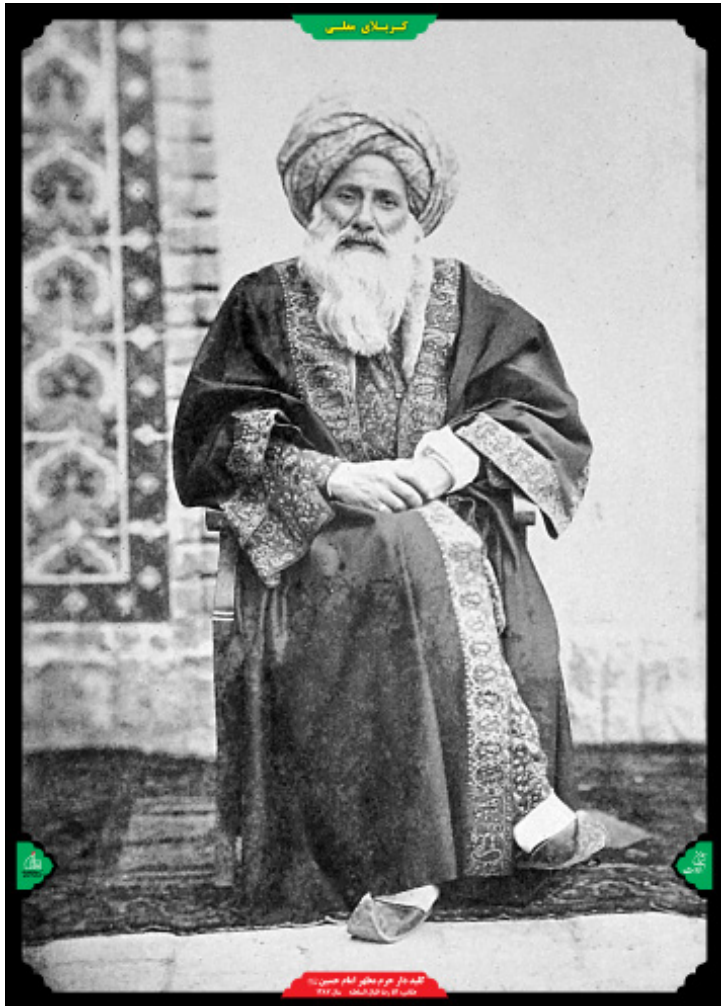
مسجد کوفه، نمایی از گنبد مطهر حضرت مسلم علیه السلام
عکاس ابوالقاسم ابن محمد تقی نوری (سال ۱۳۲۴ هجری قمری)

(مسیب در نزدیکی کربلای معلی) نمایی از زائران حرم مطهر طفلان مسلم علیه السلام
عکاس آقا رضا اقبال السلطنه (سال ۱۲۸۷ هجری قمری)

کلیددار حرم مطهر حضرت ابوالفضل (ع)
عکاس آقا رضا اقبال السلطنه (سال ۱۲۸۷ هجری قمری)

کلیددار حرم مطهر امام حسین علیه السلام
عکاس آقا رضا اقبال السلطنه (سال ۱۲۸۷ هجری قمری)

امام علی حرم مطهر گاهشمار

پادشاهان ایلخانی: تجدید بنا

۱۲۶۰ هـ
آتش سوزی حرم و ایجاد خسارت به بنای عبادتگاه دولتی

۱۲۶۰ هـ
شاه اسماعیل صفوی: مرمت آستانه، تکامل در عصر شاه عباس با طرح کشنه و مهندسی شیخ بهایی، استمرار

۱۲۶۱ هـ
ابو محمد بن سلطان وزیر سلطان آملکه و بنای ساخت حصار آملگاه

۱۲۶۳ هـ
عنوان جناب با هزینه امام صادقی اچ: ساخت نشان قبر مطهر

۱۲۶۴ هـ
شاه صفی: ساخت بنا با ویژگی‌های معماری، علمی و منقوش از بناهای گذشته

۱۲۶۹ هـ
عبادتگاه دولتی بازسازی بنا با محور زین بنایی و روپنایی، اهداء موقوفات فراوان

۱۲۶۵ هـ
هارون الرشید: ساخت بنا

۱۲۶۶ هـ
مسلک عباسی: تخریب کامل بنا

۱۲۷۰ هـ
امیر العیاح عمو بن جلیس بن حسین نقیبه نقیبه طالبیان بازگوفه: تجدید بنا، ساخت قبه

۱۲۷۱ هـ
محمد بن زید زامی: تجدید بنا و قبه، ساخت دیوار و قلعه با ۷۰ خانق

۱۲۷۱ هـ
شکافه بن حمدان مکتب به اولیادها: ساخت گنبد بزرگ مسجد بنی عباسی بنی‌سلسله

۱۲۷۲ هـ
داوود عباسی: ساخت صندوق آهسی بر روی قبر مطهر

۱۲۷۳ هـ
ناصر شاه افشار: تذهیب گنبد، طلاکاری ایوان‌ها

۱۲۷۵ هـ
گوه‌شاه بگم هسار ناصر شاه: اهداء نظورات و هدایای گرانبها

۱۲۷۸ هـ
محمدجعفر بن محمدصادق از بزرگان دربار زند: ساخت صندوقچه مشع نقیسه ساج خادم کاری

۱۲۸۱ هـ
آغا محمدخان قاجار: ساخت فرج نقره

۱۲۸۵ هـ
فتحعلی شاه قاجار: مرمت حرم و بازطراحی دو گلدسته

۱۲۹۹ هـ
عباس قلی خان وزیر محمد شاه عباسی: ساخت فرج نقره

۱۳۰۰ هـ
تعمیرات آستانه و آئینه کاری حرم و رواق‌ها

۱۳۱۱ هـ
قیام مردم عراق (انقلاب شعبانیه): خنجره رژیو بخت سددام به حرم مطهر

۱۳۲۵ هـ
ورود ستاد بازسازی عتبات عالیات به اهدای مقدسه جهت بازسازی و توسعه نا کتون

اقدامات ستاد

بهره برداری شده:

- مرمت و احیای گنبد تاریخی - ساخت زائرسرای حکیم
  - مرمت و احیای ایوان تاریخی به روش مقلعه - مسقف صحن حرم
  - احداث حسینیه اعظم امام علی (ع) - احداث ساختمان انباری و انبارش
  - ساخت دفتر نمایندگی ولی قبه - ساخت نیروگاه حیدریه
  - ساخت دو مخزن بنی آبه ایستگاه پمپاژ و اجرای لوله کشی - ساخت و تعویض ۸ درب حرم
  - اجرای خط لوله آب - دو درب پنجره فولاد - دستگه آب شیرین کن و بسته بندی
  - مرمت مبیره هود و صالح - راه انباری قالیسویی و رفوگری قالی
- در حال اجرا:
- طرح توسعه حرم بنام صحن و شبستان حضرت زهرا (ع)
  - تأمین تجهیزات بیمارستان امام علی (ع) - بافت فرش صحن حضرت زهرا (ع)
  - مرمت و احیای ایوان تاریخی نجف و گلدسته‌ها - احداث زائرسرای ۱۱ بازسازی ساقه و گریو گنبد

- ملکشاه سلجوقی، نوسازی دیوار پیرامون ۳۴۹
- حسین بن علی بن ابی طالب بن سهلان وزیر ۳۴۹
- بازسازی بنا و گنبد، ساخت دیوار پیرامون حرم ۳۵۱
- آتش سوزی در حرم مطهر بر اثر سقوط دو شمع ۳۵۰
- عمران بن شاهین، ساخت مسجد ۳۶۶
- و روی سیدالشهدا امام نجف
- عقد دولتک دهلوی، ساخت گنبد، ۳۶۶
- چهار روی و ضربی از حاج
- ابوسعبد حسن بن قاسم، حاکم ۳۸۰
- زیدی طبرستان، ساخت گنبد
- محمد بن محمد بن زید، ۳۶۳
- و غیر قیام مطهرستان، تجدید بنا
- تخریب بنا توسط زرتان در روز عرفة ۳۶۳
- منصور عباسی، نوسازی بنا ۳۶۳
- ساخت گنبد
- متوکل عباسی، ۳۷۱
- ویران کردن بنا
- شخص زین و بد ۳۷۱
- آب بسن زمین گرفتار
- هارون الرشید عباسی، ویران کردن بنا ۳۷۱
- مأمون عباسی، نوسازی حرم ۳۷۱
- مهدی عباسی، نوسازی بنا ۳۷۱
- مختار ثقفی، ۳۷۵
- ساخت نخستین بنا، گنبد آجری و گچی، یک سر پوشیده و یک مساجد با دو درب شرقی و غربی
- ابوالعباس صباح، ۳۷۵
- ساخت بنای سر پوشیده در کنار مرقد
- ابوجعفر منصور، دوآبنا، ۳۷۵
- ویران کردن بنا
- مهدی عباسی، نوسازی بنا ۳۷۵
- شاه اسماعیل صفوی، تذهیب حاشیه‌های حرم و اهدای ۱۲ چتر ابدان طلا ۳۷۵
- شاه اسماعیل صفوی، ۳۸۰
- ساخت صندوقچه طلوع از چوب ساج
- شاه اسماعیل صفوی دوم، ۳۸۲
- ساخت ضریح مشبک از نقره
- علی پاشا، ملقب به وزیر اداد، بازسازی گنبد ۳۸۲
- شاه عباس صفوی، ساخت ضریح مسی، کاشی کاری و سنگ کاری کاشانی گنبد ۳۸۲
- سلطان مراد چهارم (عثمانی)، ۳۸۲
- سفید کردن گنبد از نمای بیرون با کچ
- ناصر شاه افشار، زمین نهائی موجود ۳۸۲
- آقا محمدخان قاجار، طلاکاری گنبد ۳۸۲
- پورش و عمارتها به گریلا، ویرانی ضریح و روی، ریختن نایس موجود در گنجهینه حرم ۳۸۲
- فتحعلیشاه قاجار، نوسازی حرم و تعویض طلاهای گنبد ۳۸۲
- فتحعلیشاه قاجار، ساخت ضریح نقره‌ای و طلاکاری ایوان ۳۸۲
- فتحعلیشاه قاجار، نوسازی بنا و گنبد، برپایی و تذهیب گنبد حرم حضرت عباس (ع) ۳۸۲
- ناصرالدین شاه، بازسازی گنبد و بخشی از طلاکاری ۳۸۲
- ناصرالدین شاه، توسعه صحن حرم ۳۸۲
- سیدالشهدا، داعی اسماعیلی، تعویض ضریح نقره‌ای با ضریح جدید ۳۸۲
- سیدالشهدا، طاهر، داعی اسماعیلی، ساخت گنبدسوله ویران شده ۳۸۲
- ساخت ضریح شرقی حرم، زینت ایوان‌ها و طاق‌ها با کاشی‌های نفیس ۳۸۲
- تجدید بنا گنبد و آذین با خشت‌های طلا ۳۸۲
- بازسازی آینه‌کاری سقف عمارت‌های حرم، آراستن حرم‌های امام حسین (ع) و حضرت عباس (ع) با کاشی‌های معرق اسفنجی، طلاکاری بالای ایوان قبله ۳۸۲
- عیات نوسازی حرم به نصب سنگهای آلمانی، بر دیوارهای بیرونی حرم ۳۸۲
- عیات نوسازی حرم، تزیین ایوان‌ها و نماکاری دیوارها با کاشی ۳۸۲
- نصب ستون‌های سنگی ایرانی، حذف سقف قدیمی ایوان ۳۸۲
- احداث بنای جدید ایوان طلا ۳۸۲
- احداث مجدد ایوان، خراب کردن ضریح حرم و نماکاری دیوارها با کاشی ۳۸۲
- تعمیرات حرم امام حسین (ع) و حضرت عباس (ع) با کاشی کاری دیوارهای جلوی صحن، ساخت کنیخته و موزه در ضلع غربی حرم ۳۸۲
- وزارت اوقاف، تزیین و نوسازی ایوان طلا با کاشی معرق و خاتم‌کاری ۳۸۲
- قیام مردم عراق، تخریب بخشی از طلاکاری گنبد به دستور صدام ۳۸۲
- ورود ستاد بازسازی عتبات عالیات برای بازسازی و توسعه تا کنون ۳۸۲

الذامات ستاد

بهره‌برفاری شده:

- احداث بیمارستان ۱۲۰ تختخوابی امامزین العابدین (ع)
  - احداث بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (ع)
  - احداث مجتمع درمانی سیدالشهدا (ع) - ساخت و نصب ضریح جدید بازسازی و حرمت حرم اعرج با حسن - ساخت کنگره کربلا
  - ساخت دو ایستگاه حرم عیبه که حضرت عباس (ع)
  - ساخت و نصب ضریح جدید حسین بن مطهر - ساخت ایستگاه ضریح گل زینبیه
  - ساخت ضریح مقام امام سجاده (ع) بر عیبه گل - ساخت ۲ درب کنار روی گنبدسوله
  - ساخت ضریح مقام حضرت قاسم (ع) بر عیبه گل - ساخت ضریح ابراهیم معالج
  - ساخت ضریح مقام حضرت زینب (ع) بر عیبه گل - ساخت ۲ باجره فلزاد
  - ساخت ضریح مقام امام حسین (ع) بر عیبه گل - احداث ایوان امام حسین (ع)
  - عمارت ۲ مطلقا و خاتم حرم حضرت عباس (ع) - نصب ۲ سنگ آهک شیری کرم
  - مرمت و تعویض سنگ عیبه گل - خاتم کاری پشت ۲ درب موجود - ساخت کتیبه ششگانه
  - نوشتن رویش قبر مطهر - ساخت گنبد - بازسازی گل که قابلمه‌نویس و حرمت فرش
- در حال اجرا:**
- بازسازی ستون‌های اطراف مرقد - تزیین گنبد
  - احداث و توسعه سرداب‌های اطراف ضریح - ساخت ساختمان‌های انرژی و اقلیمی

کاخظمین
حرم مطهر
گاهشمار

درگیری مذهبی: نارت اموال حرم

تبدیل حجره ها به مدرسه علوم دینی

۱۰۵۱ هـ ق

حمله مغول: آتش سوزی حرم

عظمت‌ملک جوینی وزیر هولاکو: بازسازی حرم مطهر،
ساخت صریح چوبی با روکش نقره

۷۵۳ هـ ق

ناصر لدین الله عباسی: مرمت حرم،
ساخت حجره در اطراف صحن

۷۵۵ هـ ق

طغیان رود دجله: آسیب حرم

۷۶۵ هـ ق

دفن امام موسی کاظم (ع)

اویس جلاویز: مرمت و بازسازی،
ساخت دو صندوق قبر، ساخت دو گنبد
و دو مناره با تزئین کاشی آبیات فرانسوی،
ساخت کاروانسرا برای زائران

۷۶۶ هـ ق

دفن امام محمد تقی (ع) حواله (ع)

۷۶۷ هـ ق

ملکون عباسی: ساخت اولین بنا

محمدتکلیک‌الله‌فصل‌بر‌اوستانی‌وزیر
بر کتاف صندوق، بازسازی حرم،
ساخت مسجد با دو مناره، ساخت
استراحتگاه برای زائران و تزئین
دیوارها با کاشی

۷۶۸ هـ ق

۷۶۹ هـ ق

۷۷۰ هـ ق

۷۷۱ هـ ق

۷۷۲ هـ ق

۷۷۳ هـ ق

۷۷۴ هـ ق

۷۷۵ هـ ق

۷۷۶ هـ ق

۷۷۷ هـ ق

۷۷۸ هـ ق

۷۷۹ هـ ق

۷۸۰ هـ ق

۷۸۱ هـ ق

۷۸۲ هـ ق

۷۸۳ هـ ق

۷۸۴ هـ ق

۷۸۵ هـ ق

۷۸۶ هـ ق

۷۸۷ هـ ق

۷۸۸ هـ ق

۷۸۹ هـ ق

۷۹۰ هـ ق

۷۹۱ هـ ق

۷۹۲ هـ ق

۷۹۳ هـ ق

۷۹۴ هـ ق

۷۹۵ هـ ق

۷۹۶ هـ ق

۷۹۷ هـ ق

۷۹۸ هـ ق

۷۹۹ هـ ق

۸۰۰ هـ ق

حمله
گروهی از اهل سنت
به تخریب جنبه بغداد
و آتش سوزی و تخریب حرم

ابو شجاع عبدالله بن ولیدی
نوسده حرم، ساخت دیوار پیرامونی
و پیدارسنجان برای زوار

۱۰۵۱ هـ ق

شاه عباس اول: ساخت صریح فولادی
که به دلیل اختلاف با دولت عثمانی نصب
آن تا سال ۱۱۱۵ هـ ق موکول شد

۱۰۳۲ هـ ق

شاه صفی:
مرمت حرم، محکم سازی پایه های گنبدسینه ها

۱۱۱۳-۱۱۱۴ هـ ق

آقا محمدخان قاجار:
مسکف دو گنبد، ایوان و رواق جنوبی، سنگ فرش مرمر

۱۲۲۱ هـ ق

۱۲۸۲ هـ ق

عبدالحسین تهرانی معروف به شیخ العراقین و کیل امیر کبیر:
بازسازی و مرمت از محل تک میراث امیر کبیر

۱۲۸۳ هـ ق

ناصرالدین شاه قاجار:
ساخت صریح نقره و نقوش صریح منقوش،
آینه کاری و ملاکاری رواق شرقی

۱۲۸۴ هـ ق

فرهاد میرزا عموی ناصرالدین شاه:
تجدید بناهای صحن، خرید خانه های اطراف و افزودن
به حرم، نصب دو ساعت یکی بر فراز ایوان داخلی سه
فرد جنوبی و یکی بر فراز ایوان درونی سه فرد شرقی

۱۳۲۵ هـ ق

وزیرستان بازسازی عتبات عالیات
به اقتباس مبدسه جهت بازسازی
و توسعه تا کنون

اقدامات ستاد:

بهره برداری شده:

- توسعه رواق شرقی و غربی - ساخت محراب‌ها (اهل کوچک)
- مرمت و نسبت کاشی و سنگ حرم (پروژه باب الحوائج) - تعمیر درب های قدیمی
- مرمت خشت های گنبدها و گنبدسینه ها - مرمت و احیای مسجد تاریخی صوفیه
- تسکین پادشاه صحن ضابط الزمان - ساخت ۴ درب حرم - نقوش تزیینی طلا و چوبی حرم
- مرمت ایوان تاریخی باب البرکات - مرمت ایوان تاریخی باب القریش - نقوش سنگ صحن امام علی (ع)
- مرمت و نقوش کاشی صحن و حجره ها - ساخت صندوقچه فیروز مطهر - ساخت درب باب التبت
- احداث مشرف دو مسند امیران سلطان قرنی - منقوش سازی و نقوش سنگ رویا ها - آبروآسپون باغ
- کاشی سفیدمانی باب گلشنه بیرونی حرم - نقوش و منقارگری گنبد های صریح - طراحی و ساخت مسافرخانه
- تهیه رویش فیروز مطهر - ساخت ۹ پنجره چوبی جامی تزیینی طاق صحن امام رضا (ع) - طراحی بازگشت
- نقوش سنگ گنبد پدانه و حجره های صحن - مرمت کاشی های قدیمی - دوخت گنبد سینه توری نور صریح
- بازسازی و مرمت از تمسید (مسجد کرامت) صحن شرقی حرم - بازسازی اثر گاه فیلسوفی و رواق غربی - ساخت درب حرم
- در حال اجرا: - مرمت ایوان ها و گنبدسینه های کوچک - منقوش سازی گنبدسینه بزرگ حرم
- ساخت ۲۰۰ پنجه سرویس بهداشتی - بازسازی مسجد خاتمی بغداد - توسعه صحن ضابط الزمان (ع)
- ترمیم گنبد مسجد صوفیه - طراحی صحن امام محمد باقر (ع) - صحن امام رضا (ع)

آتش سوزی در حرم و آسیب به ضریح امامین (ع) برای دومین مرتبه

۹۰۰ هـ

المستنصر بالله تعمیر ضریح بهتر از گذشته

۹۰۰ هـ

۷۵۰ هـ سلطان شیخ حسن چلبازی

زیارت نمودن ضریح، ساخت قبه و مآذنه

احمدالدوله بن علی: مرمت حرم و بنای سرداب مطهر

۹۰۰ هـ

۹۰۰-۹۰۸ هـ

با همدان شکل منزل امامان معصوم

۱۰۰۵ هـ اثر گذاری آتش شمع بر ضریح چوبی و تخریب بخشی هایی از حرم

آتش سوزی حرم، آسیب به ضریح امامین (ع)

۹۰۴ هـ

۳۱۸ هـ ناصرالدوله از آل همدان: ساخت اولین قبه، ساخت بارو بر شهر ساکنان، برده کشی ضریح

۱۰۰۵ هـ شاه سلطان حسین صفوی:

ساخت ضریح فولاد، سنگ فرش رواقها

عسکرین حرم مطهر امامین گاهشمار

مجدالدوله قمي به دستور سلطان بر کناری بن ملک‌شاه سلجوقی شهرش حرم، تعمیر رواق ها، ساخت حجره هایی در صحن، ساخت درب های نفیس از چوب های قیمتی

از سلان بسامیری: مرمت حرم، ساخت بنای حرم از آجر و گچ، ساخت دو ضریح از چوب ساج

۳۲۵ هـ

مغزالدوله دیلمی: مرمت حرم (بر گردن حوض سرداب، ساخت ضریح چوبی، ساخت بارگاه و قبه

۱۲۰۰ هـ احمدخان دیلمی از حاکمان آذربایجان تعمیرات اساسی حرم و سرداب

۳۳۵ هـ

عبدالدوله بلخی: تعمیر روضه، ساخت درهای حرم با چوب ساج، توسعه صحن و ساخت حصار محکم برای شهر

۱۲۲۵ هـ حسنقلی خان فرزند احمدخان دیلمی: ادامه تعمیرات، تزئین گنبد با کاشی و احداث حمام و کاروانسرا برای زوار

۱۲۸۸ هـ

میرزای شیرازی، سنگ فرش صحن، آئینه کاری رواق ها، زیبا سازی حرم، نصب ساعت بزرگ بر سر درب بزرگ قبلی، نصب پرده برای درب ها و رواق ها

۱۲۸۲ هـ عبدالحسن طهرانی به دستور ناصرالدین شاه قاجار: طلاکاری قبه، تعمیر صحن و ایوان ها، سنگ کاری اطراف مرقد با مرمر سبز، ترمیم دیوارها و کاشی کاری

۱۳۸۷ هـ آقا میرزا محمد عسکری طهرانی:

ساخت درب های نقره، ساخت ۲۴ زوج درب اطراف قبه به جای پنجره های قدیم برای تهویه و روشنایی حرم

اقدامات ستاد

بهره برداری شده:

- ساخت و نصب ضریح جدید - ساخت و آبکاری گلدسته ها

۱۳۸۵ هـ آیت الله بروجردی: ساخت دو باب حمام و حسینیه جهت سکونت زوار

۱۳۸۷ هـ حاج علی اسفهبانی گهرابی: طلاکاری مناره ها

۱۳۹۲ هـ حمله تروریستی، تخریب بخشی از حرم مطهر

۱۳۹۸ هـ حمله تروریستی دوم:

تخریب گنبد، گلدسته ها و رواق های حرم

۱۳۹۸ هـ ورود ستاد بازسازی عتبات عالیات به اعصاب مقدسه جهت بازسازی و توسعه تا کنون

- ساخت و طلاکاری گنبد - ساخت پنجره سرداب - مرمت ایوان تاریخی باب القبله

- ساخت ۴ درب مطلا - ساخت ۶ درب رواق ها - ساخت وضوخانه - احداث منسف

- ساخت ۴ درب ورودی حرم - ساخت ۴ درب ورودی اصلی - احداث و تجهیز تالوایی

- ساخت کتیبه اسماء، منبر که و گربو گنبد - نوسازی، تعویض سنگ رواقها و زیر گنبدخانه

- ساخت ۴ سندوقچه مشجع - آئینه کاری رواق ها و زیر گنبدخانه - کاشی کاری ایوان شرقی

- استحصال طلائی غشت های قدیمی گنبد - طمرنس کاری و قطار بندی حرم - دوخت ۴ روپوش قبر

- ساخت ۴ درب ورودی سرداب قبیلت - سنگ کاری ایوان های شرقی و غربی

- سنگ کاری و کاشی کاری ایوان باب القبله - ساخت درب چوبی بزرگ باب القبله

- ساخت پنجره فوقانی باب القبه و باب المراد - راه اندازی کارگاه شست و شو و مرمت فرش

در حال اجراء:

- مطالعات و تسلک زمین طرح توسعه حرم - مقاوم سازی گلدسته اصلی و ایوان جنوبی

- بازسازی و مرمت ایوان های تاریخی باب المراد و باب القبه - راه اندازی سایت آب شرب

- مقاوم سازی اطراف حرم - مرمت و طلاکاری ایوان تاریخی باب القبله

فصل سوم: تاریخچه سلفیت و هجوم به اعیان مقدسه

جهان اسلام از نخستین دهه‌های پیدایش به سه جریان کلی اهل سنت، شیعه و خوارج تقسیم شد و این تقسیم‌بندی کلان هنوز صادق است. گروه‌های تکفیری هم به لحاظ اصول فکری و هم به لحاظ زمینه‌ها و بسترهای پیدایش به خوارج شباهت دارند.

تکفیرگسترده دیگران، بی‌توجهی به مقتضیات زمان و مقاومت در برابر تکثر و تغییر، نص‌گرایی افراطی و عدم توجه به عقل‌گرایی، خشونت و نگاه انحصاری به توحید؛ برخی از موارد تشابه در اصول فکری و رفتاری است.

افول سنت قبیله‌ای، واکنش به تعدد و تکثر قرائت‌ها از اسلام و مقاومت در برابر مدنیت نوظهور اسلامی مهمترین بسترهای پیدایش خوارج هستند. به نظر می‌رسد ظهور داعش نیز، واکنشی سخت به هجوم دنیای مدرن و افول زندگی سنتی می‌باشد.

این تفکرات و دیدگاه‌ها که کاملاً هدایت شده و با برنامه ریزی در جهت مخالف نظرات مکتب تشیع با هدف نابودی این تفکر متولد شده در صدد از بین بردن نسل شیعه و اماکن و نشانه‌های مقدس تشیع برآمده است. این اساس و پایه‌های تفکری که ساخت و ساز حرم‌ها و زیارت قبور ائمه مطهرین را

تکفیر میکند به نوعی بزرگترین دشمن بازسازی، مرمت و توسعه اعیان مقدسه و حرم های شریف است. از مصادیق این دشمنی ها می توان به انفجار چند باره در شهر های مقدس کربلای معلی، نجف اشرف، کاظمین مقدسه و تخریب حرم مطهر امامین عسکریین در سامراء اشاره نمود.

سلفیت از جمله گرایش های سیاسی نوظهوری است که ابتدا در قرن هشتم هجری توسط ابن تیمیه به عنوان یک نظریه تاریخی، جهت جلوگیری از ترویج بدعت و اعمال شرک آمیز مطرح شد. نظریه ابن تیمیه در آن زمان مورد توجه و استقبال علما، دانشمندان و عموم مردم اهل سنت واقع نشد. پس از آن که وی به علت نشر مسائل خلاف شرع به زندان محکوم شد و در زندان دمشق از دنیا رفت، به مرور زمان نظریه وی نیز به فراموشی سپرده شد.

سلفیت واژه ای عربی است که از کلمه سلف گرفته شده است. سلف در لغت به معنای پیشینیان و گذشتگان است.

سلف در اصطلاح فقهی نوعی داد و ستد است که در آن، خریدار ثمن را پیش تر می پردازد تا جنس مورد معامله را در وقت معین دیگری دریافت کند که به آن معامله سلف می گویند.

از نظر سلفیون تاریخ اسلام به دو دوره تقسیم می شود:

- ۱- سلف (سه نسل اول مسلمانان - دوران صحابه، تابعین، تابعین تابعین) جمعاً سیصد سال) (برخوردار از عزت و عظمت بسیار بالا)
- ۲- خلف (از قرن چهارم هجری) (شروع بدعت ها، انحرافات، اختلافات و اعمال شرک آمیز در نتیجه تبدیل امت به ۲۷ فرقه)

زمینه های شکل گیری سلفیت

مورخان پیدایش جریان ها و گروه های سازمان یافته سلفی را به اواسط قرن ۱۳ هجری (اواسط قرن ۱۹ میلادی) نسبت می دهند. در آن زمان جهان اسلام مورد تهاجم سیاسی، نظامی و فرهنگی همه جانبه غرب قرار گرفته بود. امپراتوری اسامی عثمانی (۱۲۹۹-۱۹۲۳) پس از حدود شش قرن سقوط کرد و براساس معاهده سایکس-پیکو به چندین کشور کوچک و بزرگ تقسیم شد که هر کشور تحت قیمیت و استعمار یکی از قدرت های غربی قرار گرفت. مسلمانان از یک طرف، گذشته پر افتخار خود را می دیدند و از طرف دیگر شاهد ضعف و انحطاط، حاکم شدن افراد غرب گرا و مستبد، رشد تفکر جدایی دین از سیاست، به حاشیه رانده شدن دین از متن جامعه، فراموش شدن احکام شرع، تهاجم همه جانبه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی غرب به هویت و فرهنگ و دین آنان و... بودند. همه اینها آینه ای تاریک و رو به ضعف و انحطاط بیشتر را برای مسلمانان رقم می زد.

براین اساس بود که عده ای از مصلحان و اندیشمندان مسلمان تنها راه برون رفت از وضعیت کنونی را بازگشت به دوران سلف صالح و احیای مجدد آن دوران دانستند. این افراد و پیروانشان بعدها به عنوان سلفی شناخته شدند. این گونه شد که سلفیت به مثابه یک روش مبارزاتی، جهت احیای دوران صدر اسلام و مبارزه با فرهنگ و تمدن غرب شکل گرفت.

عربستان

خاستگاه اولیه جریان سلفیت، منطقه نجد در عربستان سعودی است که در قرن دوازدهم هجری توسط محمد بن عبدالوهاب با شعار احیای دوران سلف صالح با عنوان

موحدون، حرکت خود را شروع کرد و زیر سایه آل سعود و با حمایت انگلستان در سرزمین عربستان به قدرت رسید. نخست عده ای از مسلمانان جذب شعار و اهداف آنان شدند، لکن، به مرور عملکرد تند و بی رحمانه پیروان محمد بن عبدالوهاب، که برای رسیدن به قدرت از هیچ قتل، کشتار و اقدامات بی رحمانه ای فروگذار نبودند، موجب شد که در بین مسلمانان، به فرقه ای خشن و گروهی بی رحم به نام «وهابی» معروف شوند.

شبه قاره هند

زادگاه دوم جریان سلفیت شبه قاره هند است که براساس اندیشه ها و برداشت های شاه ولی الله دهلوی (ولی الله قطب الدین احمد ابوالفیاض، معروف به شاه ولی الله محدث دهلوی) (از برجسته ترین و روشن فکران اصحاب طلب در شبه قاره هند) شکل گرفت و به عنوان سلفیت دیوبندی معروف شد.

نظرها و دیدگاه های ولی الله دهلوی، تفاوت های زیادی با نظرها و دیدگاه های محمد بن عبدالوهاب لات سیاسی و مذهبی داشت. گرایش دیوبندی منبع و منشأ تحول زیادی در شبه قاره هند شد و هم اکنون از جایگاه و نفوذ بسیار بالایی بین مسلمانان این منطقه برخوردار است.

مصر

سومین و مهم ترین زادگاه جریان سلفیت، مصر است که منشأ بسیاری

از جنبش‌ها و گرایش‌های سلفی در مصر و اکثر کشورهای اسلامی و حتی غیراسلامی شده است.

سید جمال الدین اسدآبادی پس از مهاجرت به مصر، اولین فردی بود که ایده احیای هویت دینی جهت مقابله با نظام سلطه را مطرح کرد.

سید جمال معتقد بود که با احیای هویت دینی، مسلمانان می‌توانند بر انحطاط حاکم بر کشورهای اسلامی غلبه کنند و عزت و عظمت از دست رفته خود را به دست آورند.

نظریه وی مورد استقبال بسیاری از علما و متفکران اسلامی مصر از جمله شیخ محمد عبده، واقع شد. پس از مدتی سید جمال دستگیر و از مصر اخراج شد. پس از اخراج سید جمال الدین از مصر، راه و روش وی فراموش نشد و نظریه وی را شاگردش شیخ محمد عبده با اصلاحاتی ادامه داد.

شیخ محمد عبده نظریه سید جمال الدین را مبنی بر احیای هویت دینی، روشن تر و مصداقی تر کرد و راه برون رفت از وضعیت کنونی و نجات مسلمانان و جوامع اسلامی را در احیای هویت دینی مطرح کرد.

این نظریه مورد استقبال عده زیادی از علما و روشنفکران مصر قرار گرفت و برخی از جوانان انقلابی براساس نظریه عبده، انواع سازمان‌ها و تشکیلات سلفی را بنیاد نهادند و به همین علت بنیان‌گذار و پدر جنبش‌های سلفی مصر را شیخ محمد عبده معرفی می‌کنند.

پس از درگذشت شیخ محمد عبده در اوایل قرن بیستم میلادی، برخی از شاگردانش به رهبری سید محمد رشید رضا، با تدوین کتاب‌ها، انتشار نشریه‌ها و ایجاد مراکز علمی و پژوهشی ابعاد علمی و مذهبی نظریه عبده را گردآوری و جوانان بیشتری را جذب تفکر سلفیت کردند.

پس از رشید رضا، شاگردش احمد حسن البنا باهدف احیای خلافت جهانی

اسلام بر اساس شیوه و راه سلف، نظریه سلفیون ماقبل خود را به یک تشکیلات سازمانی تبدیل کرد و بر اساس آن سازمان اخوان المسلمین را بنیاد نهاد. مبانی فکری، روش های سیاسی و شیوه تبلیغی اخوان المسلمین از جهات مختلف با سلفیت عربستان و شبه قاره تفاوت اساسی داشت و اختلافاتی را بین آنها ایجاد کرد.

اصول و مبانی مشترک گروه ها و شخصیت های سلفی

گروه ها، جریان ها و شخصیت های سلفی گرا و مدعی پیرو سلف صالح از چنان تعدد و تنوع گسترده ای برخوردارند که بررسی همه آنها برای هر محقق و پژوهشگری کاری ناممکن و محال است. برخی از آنها عبارت اند از:

- ۱- احیای دوران سلف
- ۲- نفی وضع موجود (احیای آینده بر اساس الگوی گذشته)
- ۳- ایجاد خلافت اسلامی
- ۴- پاکسازی اسلام از خرافات و بدعت ها
- ۵- مخالفت با برداشت های اجتهادی و تأکید بر عمل به ظاهر کتاب و سنت
- ۶- تأکید بر صحت فهم سلف
- ۷- حدیث گرایی
- ۸- مخالفت با مظاهر دموکراسی
- ۹- مخالفت با ملی گرایی و قوم گرایی
- ۱۰- گسترش دایره کفر و محدود کردن دایره ایمان
- ۱۱- تأکید بر اصل جهاد
- ۱۲- دشمنی با آمریکا و اسرائیل
- ۱۳- نظر منفی نسبت به شیعه

عوامل گوناگونی سلفی‌گری

گروه‌ها و جریان‌های سلفیت با وجود اشتراک‌های زیاد از گونه‌های مختلف و انواع متعددی تشکیل شده‌اند که در بسیاری از موارد مواضع، نظرات و اعتقادات آنان با همدیگر مخالف و حتی در مواردی متضاد است. عوامل ریشه‌ای و اساسی که موجب شکل‌گیری انواع سلفیت و تعدد گونه‌های این تفکر شده، عبارت است از:

- ۱- اختلاف در مبانی اعتقاد
- ۲- برداشت‌های مختلف از مبانی دین
- ۳- روش‌ها
- ۴- زمینه‌های سیاسی اجتماعی

وهابیت و هجوم به عتبات عالیات

وهابی‌ان از پیروان محمد بن عبدالوهاب بن سلیمان تیمیمی نجدی (۱۲۰۶-۱۱۱۵) هستند. او پیرو مکتب ابن تیمیه (م ۷۱۲) و شاگرد او ابن قیم الجوزی (م ۷۵۱) بود که عقاید جدیدی را در جزیره العرب بنیاد نهاد.

ظاهراً پدر محمد بن عبدالوهاب از علمای نجد بوده است که مردم را از فرزندش بر حذر می‌داشت، همچنین برادر وی سلیمان بن عبدالوهاب کتابی بر رد برادر نگاشت.

محمد بن عبدالوهاب پس از خواندن فقه حنبلی در نجد، راهی بصره و شام شد و به مطالعه کتب ابن تیمیه و ابن قیم پرداخت. ظاهراً وی به ایران نیز سفر کرده و در اصفهان از علمای آن دیار علم و ادب فرا گرفت.

شیخ محمد در نهایت از شهر خود رانده شد و به «درعیه» از نواحی نجد رهسپار گردید. امیر درعیه محمد بن سعود او را گرامی داشت و سخنان وی را به

مصلحت حکومتش دید؛ پس در راه اشاعه آن کوشید. شیخ محمد، عده ای را همراه خود کرد، سپس دستور جهاد علیه نجد را صادر و آن جا را تصرف کرد. در سال ۱۱۷۹ محمد بن سعود از دنیا رفت و فرزندش عبدالعزیز بن محمد جانشین وی شد. شیخ محمد بن عبدالوهاب نیز در سال ۱۲۰۶ وفات کرد. وهابیان، به دستور عبدالعزیز بن محمد و به فرماندهی فرزندش سعود بن عبدالعزیز، نجد و ریاض را در سال ۱۱۸۷ تصاحب کردند و از آن پس بود که شهر ریاض پایتخت آل سعود شد. پس از تصرف ریاض بود که وهابیت تعرض خودش را به عراق و شهرهای مقدس آن شروع کرد. این تعرضات حدود ده سال به طول کشید.

سید محسن امین در احوال سید محمد مجاهد آورده است که چون کثرت هجوم وهابیان به کربلا زیاد بود وی رحل اقامت در کاظمین افکند و آن جا ساکن شد. آقا بزرگ تهرانی در کتاب الذریعه از مولفی به نام عبدالصمد همدانی نقل می کند که در فتنه وهابیت در روز چهارشنبه مصادف با عید غدیر خم سال ۱۲۱۶ در کربلا به شهادت رسیده است.

تقریباً همه منابع، تاریخ کشتار کربلا را سال ۱۲۱۶ ذکر کرده اند. غیر از این هجمه فراگیر، وهابیان در سال ۱۲۲۵ کربلا را به محاصره در آوردند و کاروان های زیارتی که از زیارت نیمه شعبان از کربلا باز می گشتند را غارت کرده و افراد آن را به شهادت رساندند.

در چنین سالی وهابیان که مترصد ورود به کربلا بودند، در ۱۸ ذی الحجه سال ۱۲۱۶ وقتی مردم شهر برای زیارت امام علی علیه السلام به نجف رفته بودند وارد شهر کربلا شده و دست به غارت اموال مردم و تخریب گنبد امام حسین علیه السلام و شبکه های ضریح مطهر زدند.

حمله به نجف

وهابیان غیر از حمله به کربلا ی معلی، بارها به نجف اشرف نیز حمله کردند، اما به عللی نتوانستند وارد شهر شوند و فقط عده ای را خارج از دیوار شهر به شهادت رساندند.

یکی از علمایی که در عصر وی این هجوم ها علیه کربلا و نجف شکل گرفت، مرحوم عاملی صاحب کتاب "مفتاح الکرامه" است که آن زمان در نجف بوده است. وی از سه حمله به نجف یاد می کند.

اول؛ در شب نهم صفر سال ۱۲۲۱ که عده ای از آنان توانستند از دیوار شهر بالا روند ولی به کراماتی از امام علی علیه السلام راه به جایی نبردند.

دوم؛ در جمادی الثانی سال ۱۲۲۲ که باز هم راه به جایی نبردند.

سوم؛ در سال ۱۲۲۵ که در همین سال زوار امام حسین علیه السلام را غارت کردند، ولی نتوانستند به نجف آسیبی برسانند.

ابن بشر مورخ نجدی در تاریخ نجد درباره حمله وهابی ها به نجف مینویسد: در سال ۱۲۲۰ سعود با سپاهی انبوه از نجد و نواحی آن به بیرون مشهد معروف در عراق (نجف) فرود آمد و مسلمانان را (وهابیان) در اطراف شهر پراکنده ساخت و دستور داد باروی شهر را خراب کنند، چون یاران او به شهر نزدیک شدند، به خندق عریض و عمیق برخورد کردند و هرچه خواستند نتوانستند از آن عبور کنند و در جنگی که میان دو طرف رخ داد، در اثر تیراندازی از بارو و برج های شهر جمعی از وهابی ها (به تعبیر ابن بشر) مسلمانان کشته شدند و آنها به ناچار از شهر عقب نشستند و به غارت نواحی اطراف پرداختند.

گفتنی است که عبدالعزیز بن محمد که دستور تخریب قبر امام حسین علیه السلام را داده بود، توسط یک شیعه عراقی در سال ۱۲۱۸ به قتل رسید.

علت حمله

عقاید وهابیت در کتاب های مختلف به تفصیل ذکر شده است، اما آنچه مربوط به بحث ما است، عقیده آنان درباره زیارت قبور و ساختن گنبد است. آنان ساخت گنبد و تزئین قبور (اگر چه قبور اولیای خدا) را جایز نمی دانند. به همین علت گنبدهای ساخته شده بر روی قبور را بر نمی تابند.

قبر پیامبر گرامی اسلام ﷺ را به بهانه این که مسجد است نتوانسته اند خراب کنند. به خاطر این عقیده و دیگر عقاید مشابه به شهر های مقدس شیعیان؛ مانند کربلا و نجف اشرف حمله ور شدند و دست به تخریب مرقد امامان معصوم علیهم السلام زدند. آنان بارگاه امامان معصوم در بقیع را نیز به کلی تخریب کردند.

ستاد بازسازی عتبات عالیات در کنار رزمندگان و مدافعان حرم که با جنگ نظامی با این موج سلفی تکفیری مقابله می کنند در جنگ نرم و فرهنگی با ساخت و توسعه اعیان مقدسه همچنین ایجاد بستر های مناسب زیارتی و امکانات رفاهی حضور پیدا کرده که این امر موجب سرشکستگی و سردرگمی دشمنان شده است.

فصل چهارم: عتبات عالیات در دوره حزب بعث (انتفاضه شعبانیه)

در سالهای نخستین انقلاب اسلامی با بروز جنگ تحمیلی و حضور دیکتاتوری صدام در رأس حکومت عراق، امکان فعالیت در حرم های مطهر میسر نمی شد. در این دوران حرم ها در مهجوریت و مظلومیت واقع شدند و دوره تلخی را سپری کردند.

صدام به واسطه دشمنی که با شیعیان به ویژه ایرانیان داشت، تلاش می کرد تا آثار تاریخی ایرانی - اسلامی یادگار ادوار مختلف تاریخی در اعتبار مقدسه را نابود کند تا هیچ جلوه ای از آن خدمات، هنرها و عرض ارادت های هنرمندان، صنعتگران و خدمتگذاران آستان ائمه (علیهم السلام) باقی نماند. ضمن آنکه سیاست اقداماتی که بر آن اصرار داشت بر این استوار شده بود تا شیعیان و آثار برجای مانده از تفکر شیعی در عراق، رفته رفته محجور شده و از بین بروند.

از نمونه های عداوت صدام و حزب بعث، تخریب کتیبه ی ایوان نجف حرم امام علی (علیه السلام) بود که زبان نوشتار آن: آذری، فارسی و عربی بود.

در شهر کاظمین، مسجد صفویه را به دلیل یادآوری تاریخ و نام ایرانیان به انبار تغییر کاربری داد و هواکش های زیر صحن آن را مسدود نمود تا رطوبت موجب تخریب آن شود. این موارد، تنها نمونه های اندکی از اقدامات تخریبی

صدام بود.

اعتراضات مردمی عراق بالاخص شیعیان به سیاست های حزب بعث بود که نتیجه این اعتراضات و پناه بردن شیعیان به حرم های شریف، قتل و عام و کشتار عظیم مخالفان حکومت بالاخص شیعیان همچنین تخریب حرم ها با گلوله و توپ و ترکش حکومت بعث شد.

تصویر هوایی از بین الحرمین ﷺ
حرم مطهر امام حسین ﷺ و حرم مطهر حضرت ابوالفضل ﷺ

نقاط آسیب دیده حرم مطهر امام حسین علیه السلام
انتفاضه شعبانیه

نقاط آسیب دیده حرم مطهر امام علی علیه السلام
انتفاضه شعبانیه

فصل پنجم: فروپاشی رژیم حزب بعث و ورود ستاد به عراق

پس از جنگ تحمیلی به ویژه سقوط رژیم بعث، روابط دوستانه ای با دولت عراق ایجاد شد. این روابط شرایط مساعدی را برای حضور در حرم های مطهر ایجاد نمود.

سردار شهید حاج قاسم سلیمانی بنا به مأموریت کاری خود که کمک رسانی به مردم مظلوم عراق و انتقال تبعه عراقی تبعیدی و مقیم ایران به عراق و ساماندهی مردم در مناطق زندگی خود، پس از ورود به حرم های مطهر با صحنه هایی که قلب شیعیان را به درد می آورد مواجه شدند. ایشان با دیدن وضعیت حرم ها و آسیب هایی که در انتفاضه شعبانیه و فشارهای حزب بعث و عدم توجه به اعتاب مقدسه صورت گرفته بود عزم خود را جذب کردند تا با استفاده از ظرفیت خیرین و آشنایان برای نظافت و مرمت جزئی حرم ها اقدام نمایند. به نقل از حاج قاسم در آن دوران کاملاً حس میشد که این حرم ها و ضریح ها از زیر خاک بیرون آمده مثل دُری که امام صادق علیه السلام بر قبر امام علی علیه السلام نمایان کردند.

این اقدامات اولیه رفته رفته تبدیل به موجی شد که به تعبیر شهید دل‌های مردم بیشتر اوج، شوق و پرگرفت و تحرک شدیدتر و اساسی تری به خود گرفت و

موجب تشکیل ستاد بازسازی عتبات عالیات شد. مردم هم اعتماد کردند و کارهای بزرگی اتفاق افتاد.

پس از شکل گیری ستاد بازسازی عتبات عالیات، سرعت بازسازی و توسعه مشاهده شریفه با شوق فراوان و وسعت بالای مشارکت عاشقان خاندان پیامبر اعظم تاکنون به گونه ای بوده که نمی توان آنرا با هیچ دوره تاریخی قیاس نمود. با در نظر گرفتن برکات و دستاوردهای این اقدامات می توان بیان کرد: مدیریت این مجموعه، خود به نوعی، نمونه ای عالی در مدیریت پروژه ها محسوب می گردد.

شروع کار ستاد بازسازی عتبات عالیات:

در ابتدای کار، ستاد بازسازی عتبات عالیات، شرایط نا مساعدی در حرم ها حاکم بود به نحوی که گرد غربت، مهجوریت و مظلومیت این اماکن متبرکه کاملاً مشهود بود.

آن سالها در چشم هر بیننده، اعتبار مقدسه محروم از ابتدایی ترین نیازها چون سرویس های بهداشتی، آب آشامیدنی، برق و تاسیسات زیر بنایی بود. شکل لرزان و تخریب شده ی ابنیه، ریزش سنگ و گچ دیوارها و سقف را به همراه داشت.

با شروع اولین پروژه ی خدمت در آستان ائمه اطهار (علیهم السلام) و تقویت ارتباط طرفین ایرانی و عراقی اقدامات سرعت بیشتری به خود گرفت. همزمان با اجرای پروژه ها در اعتبار مقدسه، ستادهای استانی به صورت گسترده و چشم گیر در سراسر کشور راه اندازی شد تا با ساماندهی نذورات مردمی، مدیریت نیروی انسانی داوطلب و بهره برداری از پتانسیل موجود در شهرها، آرزوی دیرین عشاق اهل بیت (علیهم السلام) را برآورده ساخت.

در ابتدا، پروژه هایی که جهت رفع نیازهای اولیه و اساسی زائران قدمی بر میداشت، همچون نظیف حرم ها، ساخت سرویس های بهداشتی مناسب، ایستگاه های آب شیرین کن و تصفیه آب، مرمت دیوارها و سقف اماکن متبرکه، تعمیر و تعویض درب ها، پنجره ها و ضریح های آسیب دیده، تأمین روشنایی داخل و بیرون حرم ها جهت تسهیل تردد زائران، نصب سایبان و ساخت زائرسرا، مضیف و مراکز درمانی در اولویت قرار گرفت و اجرا شد.

برنامه هایی که علاوه بر تأمین مایحتاج زوار و ایجاد فضای مناسب زیارتی رفاهی، رضای حس ارادت و علقه های خادمی آستان مقدس ائمه اطهار (علیهم السلام)، به عنوان حرکت مردمی با حضور دلدادگان از همه ی قومیت ها و اقشار جامعه در سطوح متفاوت فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بسیار پر رنگ نمود می کرد.

نگاهی به عملکرد ستاد بازسازی عتبات عالیات:

هرگاه درباره حضور مردم در عرصات سخنی به میان می رود، ابعاد متفاوت این اجتماع در شاخه های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی بررسی می شود. اقدامات ستاد بازسازی عتبات عالیات به عنوان تشکیلات مردم نهاد نیز از این قانده دور نیست.

فعالیت هایی که همه ی افراد جامعه از سطوح بالا و پائین اجتماعی، با دیدگاه های متفاوت فرهنگی و شرایط مختلف اقتصادی حتی از مذاهب متفاوت، با اعتقاد بر خادمی خاندان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و زائران مکرم را در بر می گیرد. ستاد بازسازی عتبات عالیات به عنوان مرجع ساماندهی نذورات مردمی برای اجرای مأموریت خود با نظرات و پیشنهادات متفاوت از اقشار مختلف جامعه رو به رو می شود.

عده ای معتقدند به جای هزینه در اعتبار مقدسه برای نیازمندان هزینه کنیم و

گروهی بر این باورند که هیچ عمل خیری بازدارنده‌ی اعمال نیک دیگر نیست و موضوع وقف برای ایجاد زیرساخت‌ها و رفاهیات زائران ارزش و اهمیت خود را دارد و مساعدت و دستگیری از نیازمندان هم در جایگاه خود مهم و قابل توجه است.

عده‌ای با سرمایه‌های کلان، گروهی با سطح اقتصادی متوسط و افرادی نیز با سطح اقتصادی بسیار ضعیف، تا حدی که خود در گذران امورات زندگی با مشکلات خاصی مواجه هستند، در کنار یکدیگر با هدفی مشترک گام برمیدارند. این نشان برکات فراوان سفره‌ی ائمه اطهار (علیهم‌السلام) است که از همه در بهره‌گیری مزد و اجر و مشارکت در ثواب زیارات زوار به پاس فراهم نمودن امکانات زیارت، دعوت می‌کند.

در این مسیر پر برکت از حضور دانشمندان و علما تا قشر ضعیف و زحمتکش کارگر به یک اندازه شریکند.

این باور وجود دارد که اغلب افرادی در جهت ساخت و توسعه حرم ائمه معصوم (علیهم‌السلام) می‌کوشند برای انجام امور نیک دیگر نیز پیش قدم خواهند بود و از هیچ کمکی برای رفع نیاز هم‌نوعان خود فروگذار نخواهند کرد.

این مشارکت‌ها علاوه بر فراهم کردن حس رضایت معنوی دستاوردهای فراوانی در زمینه‌های علمی، اقتصادی، صنعتی هنری و فرهنگی تاریخی دارد.

ضرورت‌های اقدامات ستاد:

- تسهیل و ایجاد رفاه برای زائران با گسترش حرم‌های شریف
- مرمت و احیای نقاط آسیب دیده و خطر آفرین همچنین ایجاد امکانات زیارتی، رفاهی مناسب با گسترش حرم‌ها با ساخت پروژه‌های توسعه‌ای حرم مطهر امام علی (علیه‌السلام) صحن و شبستان حضرت زهرا (علیها‌السلام)، حرم مطهر امام

حسین علیه السلام صحن و شبستان حضرت زینب علیها السلام حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
صحن و شبستان امام محمدباقر علیه السلام

حفظ آثار فرهنگی، تاریخی به جا مانده (شعائر الله)

با توجه به ارزش معنوی و تاریخی اعتبار مقدسه و نگاه ویژه به آنها به عنوان شعائر الله (نشانه های خدا) (نشانه ها و نمادهای معنوی مذهب تشیع و اماکن متبرکه و قبور مطهر ائمه معصوم) همچنین توجه به تاریخچه ی ساخت و ساز حرم ها و برجا ماندن آثار فاخر ایرانی اسلامی از دوره های قبل و نیز آسیب رسیدن به این هنرها در گذر زمان، ضروری بود تا برای مرمت این آثار هنری ارزشمند و با اصالت که حاصل حس پاک و نیت والای هنرمند خالق آن اثر است اقداماتی صورت میگرفت.

دستاوردها:

- حمایت از کالای ایرانی و کمک به چرخ اقتصاد کشور (اقتصاد مقاومتی):
ستاد بازسازی عتبات عالیات با ایجاد سازوکار و زیرساخت های مناسب در سراسر کشور، نذورات مردم را به نحوی ادا نمود که علاوه بر رعایت اصول شرعی، به روح والای اقتصاد مقاومتی و حمایت از کالای ایرانی نیز توجهات خاصی داشت تا الگویی شود برای سایر دستگاه های اجرایی جهت تزریق منابع مالی در معادن، کارخانه ها و اصناف جهت تأمین مصالح مورد نیاز در کنار تأمین نیروی انسانی.

در دوران رکود اقتصادی، از محل نذورات مردمی بخش قابل توجهی از اصناف سراسر کشور جهت تأمین ابزار آلات صنعتی و مصالح ساختمانی و در کنار آن، چرخه ی حمل و نقل و سرمایه های انسانی در کارگاه ها احیاء گردید.

گویی روح تازه ای در کالبدشان دمیده شد. به گونه ای که شعار "از مردم به مردم برای حرم" محقق گردید و نبوغ و استعداد های عمرانی، صنعتی هنری با استقبال از ایده ها و راه کارهای اجرایی جدید و مناسب پروژه ها شکوفا شد.

- احیای هنرهای ایرانی و اسلامی:

پروژه های ستاد بازسازی عتبات عالیات که از بزرگترین و مهمترین پروژه های عمرانی جهان اسلام به شمار می روند، با بهره گیری از هنر معماری ایرانی اسلامی در انجمن های مختلف جهانی خودنمایی می کنند به نحوی که بارها بابت کیفیت، سرعت و مدیریت زمان و انرژی مورد تقدیر قرار گرفته اند.

- اثبات توانمندیهای مهندسی و متخصصین کشور:

پروژه هایی همچون طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام در نجف اشرف تحت عنوان صحن و شبستان حضرت فاطمه زهرا علیها السلام و طرح توسعه حرم مطهر امام حسین علیه السلام بنام صحن و شبستان حضرت زینب علیها السلام. که هر کدام در نهاد خود نکته ها و حرف های بسیاری دارند.

شیوه ی اجرای پروژه ها، از لحاظ زمین شناسی، مدیریت پروژه، مصالح استفاده شده، نیروی انسانی، تجهیزات و ابزارآلات مورد استفاده و چالش هایی که برای اجرا مطرح بوده و هست.

پروژه ها در اعتبار مقدسه، علاوه بر اثبات ارادت محبان اهل بیت علیهم السلام در نشان قدرت و دانش متخصصان و مهندسان جهان اسلام بالاخص مهندسان ایرانی نقش بزرگی را ایفا کرد.

اجرای پروژه حساس و قابل توجه تقلیل حجم ستون های اطراف مضجع سیدالشهداء علیه السلام که پیشتر، مهندسان فرانسوی و ایتالیایی به درخواست تولید حرم، جهت بررسی و اجرای آن فراخوانده شدند ولی در نهایت با اظهار ناتوانی به

دلیل حساسیت بسیار پروژه، اجرای آن را نپذیرفتند در حالی که متخصصان ایرانی همچون پروفیسور قهرمانی پدر خاک ایران به همراه دو تن از شاگردان خود (برادران بنان) از اساتید دانشگاه شیراز با ارادت و عشق فراوان، با افتخار آن را پذیرفتند و اکنون پروژه را به نحوی که تحسین همگان را به همراه داشته، به طور کامل اجرا نمودند.

در مدیریت منابع انسانی تحولی مثال زدنی ایجاد شد به گونه ای که مهندس، صنعتگر، هنرمند و کارگر از حوزه های مختلف در دو قالب از نوع حقوق بگیر و خادم افتخاری تأمین گردید.

خادمانی که با ذوق و شوق فراوان و ابراز ارادت مثال زدنی شتاب میکنند تا بتوانند جرعه ای از دریای بی کران محبت اهل بیت (علیهم السلام) را از آن خود کنند و عمری را با افتخار نوکری بر آستان مقدس ائمه اطهار (علیهم السلام) بگذرانند.

- یونسکو، احیای آثار تاریخی و هنرهای سنتی، صادرات فرهنگی و اشاره به وظیفه دولت ها

آثار هنری - تاریخی هر کشور، نمود فرهنگ آن است. حتی اگر خارج از مرزهای جغرافیایی باشد.

سازمانها و نهادهایی که رسالتشان حفظ و ثبت آثار تاریخی و هنری است وظیفه دارند تمام تلاش خود را به کار گیرند تا از هویت و اصالت خود که در آن آثار به نمایش در آمده است، حفاظت کنند.

حرم های مطهر در کشور عراق و سوریه، نمونه ی بارز آثاری است که علاوه بر اهمیت بالای مذهبی - اعتقادی، از لحاظ میراث فرهنگی و نمود هنرهای سنتی نیز از درجه ی اهمیت بالایی برخوردارند.

همان گونه که در تاریخ ثبت شده، اعتبار مقدسه در دوره های مختلف به دستور علما، سلاطین و بزرگان، به دست هنرمندان و استادکاران با به کارگیری از برترین هنرها، با عشق و ارادت به فاخرترین آثار بدل شده اند تا معبری شوند

از مجموعه آثار چشم نواز و روح افزای هنر سنتی ایرانی اسلامی. بهره گیری از بهترین نوع هنرهای رسمی بندی، یزدی بندی، مقرنس کاری، کاشی کاری، معرق، درودگری، قلمزنی، میناکاری، خاتم و دیگر رشته های هنری که علاوه بر توان بالا و قریحه ی استادکاران، نشانگر عشق و ارادت و همت والای پیشینیان ما برای بهبود ظاهری آستان اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله است. اکنون، پس از فراز و فرود دوره های تاریخی در ساخت و تخریب اماکن متبرکه ی عراق و سرنگونی رژیم دیکتاتوری بعث، پس از سالها این فرصت محیا شد تا آرزوی چندین ساله ی پدرانمان، که همواره شوق زیارت و آرزوی خدمت به آستان اهل بیت علیهم السلام را در دل می پروراندند محقق گردد.

با ورود ستاد بازسازی عتبات عالیات به حرم ها، نیاز زوار و آسیب های وارد شده به اعتبار مقدسه ملموس شد و اقدامات اولیه برای رفع نیازها انجام گردید. ارزش والای هنری و تاریخی آثار موجود در حرم ها از لحاظ تکنیک های بی بدیل به کار گرفته شده، حضور استادکاران و هنرمندان برجسته ی ایرانی را میطلبید. فراخوان هنرمندان از سراسر کشور آغاز شد.

پس از به سرانجام رسیدن اقدامات اولیه، برای اجرای پروژه های بزرگتر به نیروی متخصص بیشتری نیاز بود پس استادکاران مشغول تربیت شاگردان علاقه مند به رشته های هنری شدند. در مسیر با برکت سفره ی خادمی آستان اهل بیت علیهم السلام، هنرهای رو به فراموشی با تزریق نیروی کار و انتقال مهارت، جانی دوباره یافت و عمومیت و محبوبیت بیشتری پیدا کرد.

استادکاران جدید الورود جوان و خلاق با به کار گیری از سبک های هنری جدید در قالب هنرهای سنتی به آثار خلاقانه جذابی و جدیدی را خلق کردند. به نوعی هم ایده ها و محصولات تازه ای را به وجود آوردند و هم هویت هنرهای اصیل را به خدمت گرفتند.

استفاده از هنر میناکاری بر روی زیور آلات، به کارگیری از طرح های اسلیمی بر روی پوشاک، کیف و کفش و بهره گیری از هنرهای قلمزنی و خاتم کاری برای ساخت جعبه های کادویی و محصولات دکوری فانتزی از جمله آثاری است که امروزه تا حد حضور در نمایشگاه های بین المللی و استقبال فرامنطقه ای پیش رفته است.

هنر بافت فرش در مناطق مختلف کشور بالاخص مناطق محروم همچون خراسان جنوبی، که بعضاً مورد بی توجهی قرار گرفته بود، با همت والای بافندگان زبردست و علاقه مند به ائمه اطهار (علیهم السلام) به همراه تشویق قشر جوان نمونه ی ارزشمند و قابل تأمل دیگری است.

سالانه میلیون ها زائر از سراسر جغرافیای خاکی به زیارت عتبات عالیات مشرف می شوند. مکانی که علاوه بر روح معنوی والا، به مانند موزه ای از مجموعه آثار هنری و فرهنگی از طول تاریخ بدل گشته است. در این اماکن متبرکه، به هرسو مینگرید ردی از هنر ایرانی اسلامی خواهید یافت و ناخواسته به واژه ی صادرات فرهنگی می رسید.

کم نیستند هنرمندانی که به واسطه ی فعالیت در این عرصه، با سرلوحه قرار دادن اخلاص در عمل و تبهّر در اجرای هنر خویش، پیشنهادات همکاری خوبی از سوی دستداران آن رشته هنری، که قالباً هم از کشورهای دیگری بوده اند دریافت نموده اند.

به تعبیری برکت اهل بیت (علیهم السلام) برای خدمت خالصانه و مشتاقانه به عنوان اجر مادی بر سر سفره ی رزقشان جاری شده است. و زیباتر آنکه مشارکت در ثواب زیارت و کسب فیض زوار به عنوان رزق معنوی تا ابد نصیبشان می گردد.

خادمان در طول تاریخ با خلوص نیت، عشق وافر، اعتقادات قلبی و درک معنوی دست به این اقدامات تحسین برانگیز زده اند. اعتقاداتی که ریشه در

آموزه های دینی بر اساس مستندات قرآنی و احادیث و روایات برآمده از سفارش ائمه اطهار علیهم السلام و علما دارند.

- درخواست همکاری پیمانکاران ایرانی از سوی همسایه های کشورهای اسلامی: استفاده حداکثری از پتانسیل قشر جوان، کیفیت مناسب ساخت، سرعت بالا در اجرا و به کارگیری از مصالح باکیفیت ایرانی در کنار بهره گیری از هنر اصیل و چشم نواز ایرانی اسلامی سبب شد تا در خواست های متعدد همکاری از سایر کشورهای اسلامی به پیمانکاران ایرانی ارسال شود. به نوعی برکت این اقدامات، با صادرات فرهنگی و اعزام نیروی کار انسانی متخصص نمود کرد. فعالیت های ستاد بازسازی عتبات عالیات به گواه ناظران و آیات عظام، علاوه بر اهمیت روح بلند معنوی رسیدگی به اماکن متبرکه، کسب منافع اقتصادی - اجتماعی و دستاوردهای علمی - آموزشی، نشانه ای است از تاریخ سازی دوباره شیعیان و نمود فرهنگ و هنر ایرانی اسلامی.

- تحکیم روابط بین دو ملت ایران، عراق و سوریه همچنین ایجاد امنیت به واسطه حضور زائرین و گسترش حرم های مطهر: حضور در اعتاب مقدسه با مقام بازسازی و توسعه، علاوه بر تمام سفارشات مذهبی - اعتقادی، دستاوردهای فرهنگی - تاریخی، از باب تقویت امنیت منطقه و ایجاد آرامش و رفاه برای مردم، وحدت و همدلی بین دولت ها و ملت ها نیز قایل توجه است و از درجه ی اهمیت بالایی برخوردار.

با افزایش روز به روز زائران حرم های مطهر، بالاخص ایام خاص همچون ربیعین حسینی، تردد در شهرها و جاده ها با تحت الشعاع قرار گرفتن مرزهای جغرافیایی - سیاسی، نیاز بیشتری جهت مراقبت های امنیتی می طلبد. به همین جهت همدلی و وحدت مسئولین برای ایجاد حس آرامش و رفاه حال مسافران

و زائران، یکدلی مردم برای امدادسانی به یکدیگر و مراعات احوال همدیگر، احترام به فرهنگ و مقدسات طرفین بیشتر نمود می کند.

حضور زائران از کشورهای مختلف با فرهنگ های متفاوت و دیدگاه های مجزا در حرم ها، خیابان ها، هتل ها، بازار ها جهت تامین نیاز، از جمله خرید سوغات و تبرکی، فعالیت های صنفی را برای مردم منطقه بیشتر میکند و رونق نسبی اقتصادی را رقم خواهد زد.

ارتباطات کلامی برای درک متقابل از مفهوم نیاز، آموزش و یادگیری زبان، فرهنگ و رسوم افراد را به دنبال خواهد داشت. همین امر نزدیک شدن احساسات و اعتقادات و احترام متقابل را نیز به همراه می آورد.

در ظاهر ساده اما در باطن، اتفاقات بزرگ و ارزشمندی رقم می خورد که باعث خنثی شدن کینه توزی ها و تفرقه افکنی های دشمنان و بخیلان، از هم گسیختگی مرزهای سیاسی - جغرافیایی و نزدیک شدن قلوب ملت ها می گردد. محبت، مهر ورزی و احترام به افکار و عقاید، روش اهل بیت علیهم السلام است.

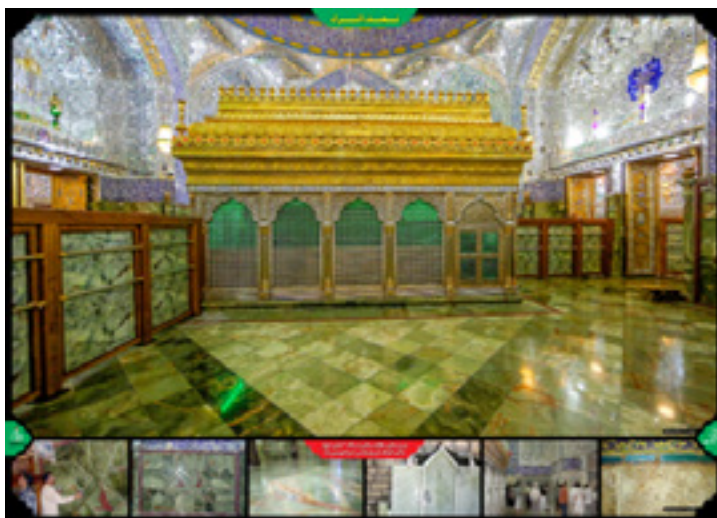
- طراحی و ایجاد راه های نوین مشارکت های مردمی:

با توجه به نیاز و اتکای ستاد به درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، جذب منابع و نذورات از راه های مختلف انجام شد. که در این مسیر شیوه های نوین و کم نظیر از جهت اهمیت اقتصادی و فرهنگی ابداع شد. از جمله میتوان به اعزام نیروهای افتخاری و تبرعی با تخصص های مختلف، بهره گیری از هنرهای سنتی و محلی همچون قالی بافی در استان خراسان جنوبی که از یک روستا در محمدآباد طبس با ۳ بانو آغاز شد و اکنون حدود ۱۴ هزار بافنده خانم در این استان مشغول به بافت فرش و فروش آن به نفع بازسازی عتبات عالیات هستند. و روش های متنوعی که هر کدام از جهت اشتغال زایی، احیاء هنرها، مشارکت های اجتماعی و رویدادهای فرهنگی و ویژگی های خاصی را دارا هستند.

مرمت و احیاء گنبد تاریخی حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

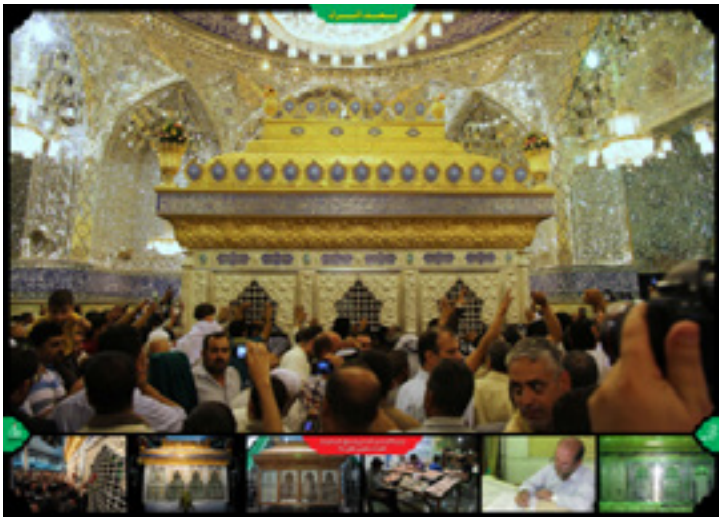

تعویض سنگ های کف و ازاله حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

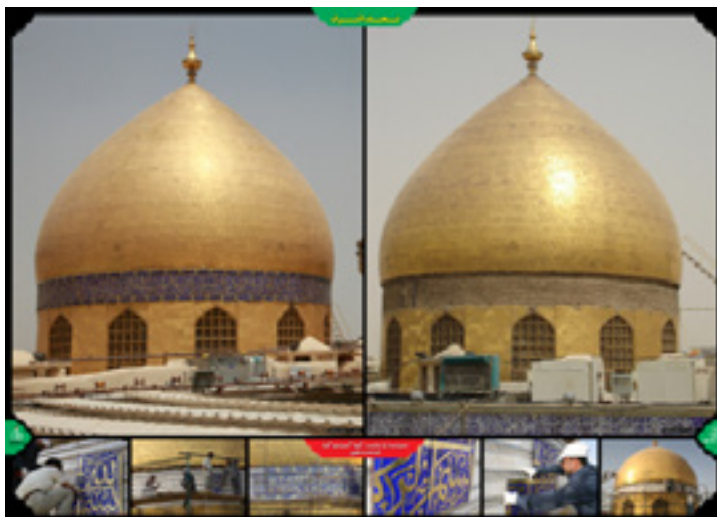

مرمت و احیاء کتیبه ها و خشت های ایوان حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید حضرت مسلم ابن عقیل علیه السلام
کوفه

مرمت و احیاء گریو گنبد تاریخی حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

احداث تأسیسات کانال های انتقال آب به حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

تعویض سنگ های کف و ازاله پای ایوان نجف حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

ساخت، انتقال و نصب درب های جدید حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید مطهر امام حسین علیه السلام
کربلای معلی

ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید مطهر امام حسین علیه السلام
کربلای معلی

مرمت نقاط آسیب دیده (تعویض سنگ کف و ازاله حرم مطهر امام حسین علیه السلام) کربلای معلی

تعویض سنگ کف و ازاله حرم مطهر حضرت ابا الفضل علیه السلام کربلای معلی

ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید مطهر حضرت حبیب ابن مظاهر رضی الله عنه
کربلای معلی

ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید مطهر حضرت ابراهیم مجاب رضی الله عنه
کربلای معلی

ساخت، انتقال و نصب نیم ضریح های جدید خیمه گاه
کربلای معلی

ساخت، انتقال و نصب درب های جدید حرم مطهر حضرت ابا الفضل علیه السلام
کربلای معلی

ساخت مجتمع خدماتی سیدالشهداء علیه السلام
کربلای معلی

ساخت مجمع السكنی (هتل) فاطمه الزهراء علیها السلام
کربلای معلی

ساخت بیمارستان ۱۲۰ تخت خوابی امام زین العابدین علیه السلام
کربلای معلی

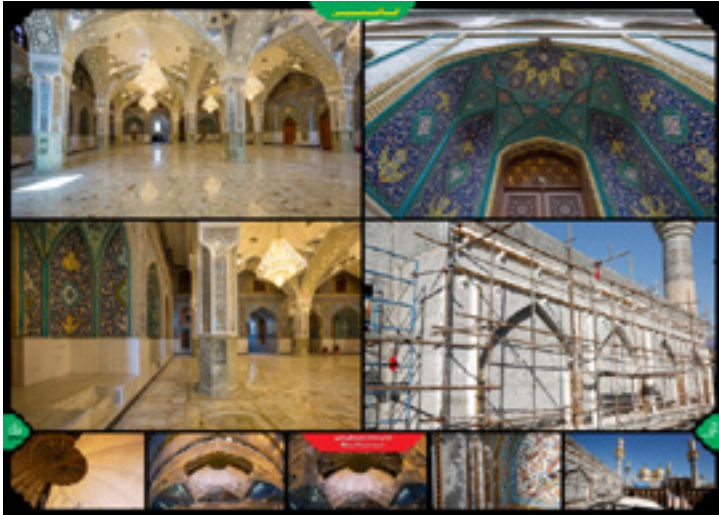
دوخت روپوش مضجع مطهر امام حسین علیه السلام
کربلای معلی

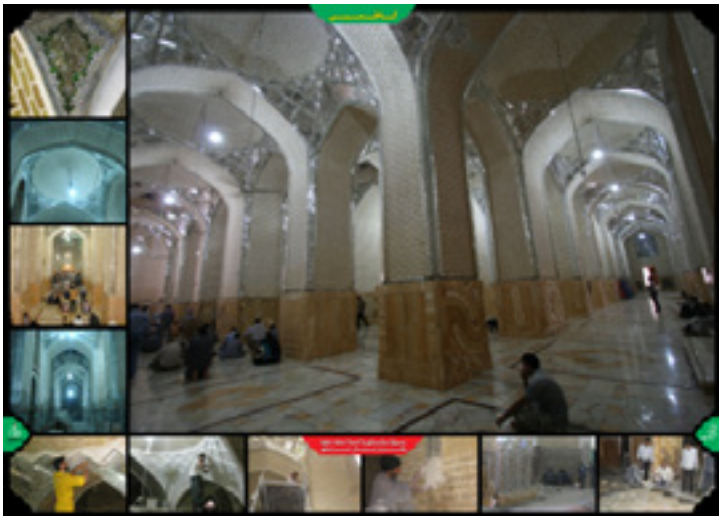
مرمت و احیاء گنبدهای تاریخی حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

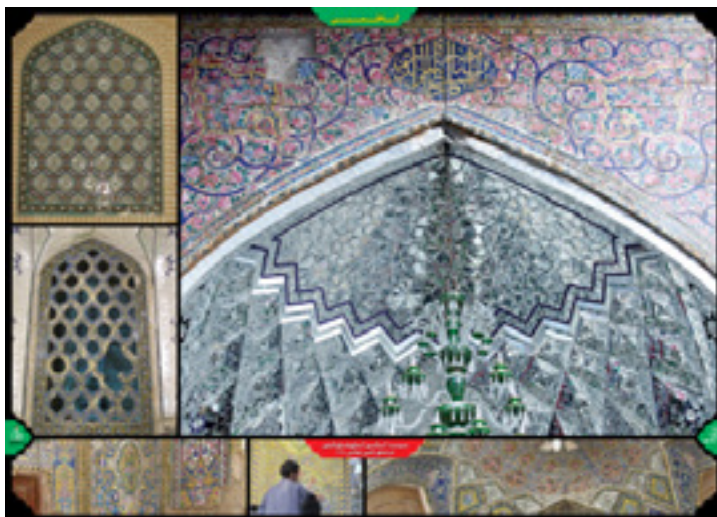
تعویض سنگ کف حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

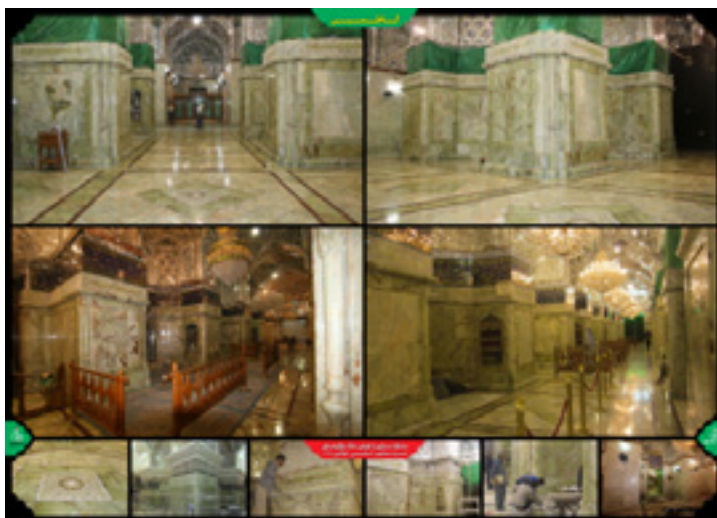
طراحی و ساخت صحن شرقی و غربی حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

مرمت و احیاء مسجد تاریخی صفویه در حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

مرمت و احیاء کاشی های هفت رنگ تاریخی حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

تعویض سنگ کف و ازاله حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

ساخت، انتقال و نصب صندوقچه مضجع حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

ساخت، انتقال و نصب دریهای جدید حرم مطهر امامین جوادین علیهم السلام
کاظمین مقدسه

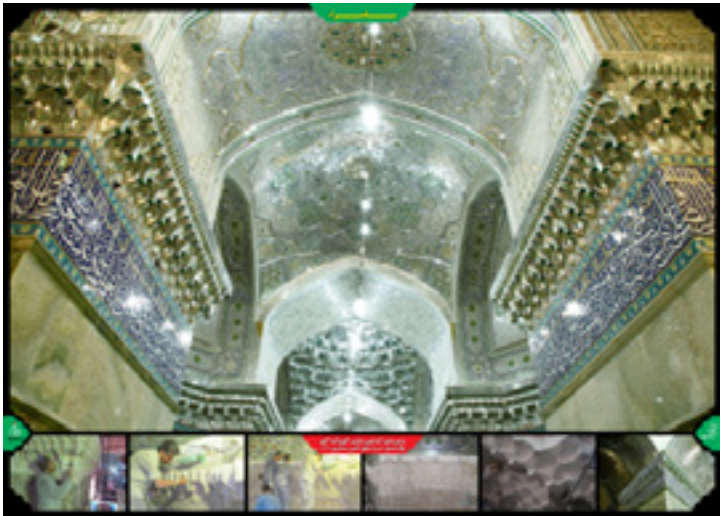
قبل و بعد از انفجار حرم مطهر امامین عسکریین (علیهم السلام)
سامراء مقدسه

ساخت و مقاوم سازی گنبد و گلدسته های حرم مطهر امامین عسکریین (علیهم السلام)
سامراء مقدسه

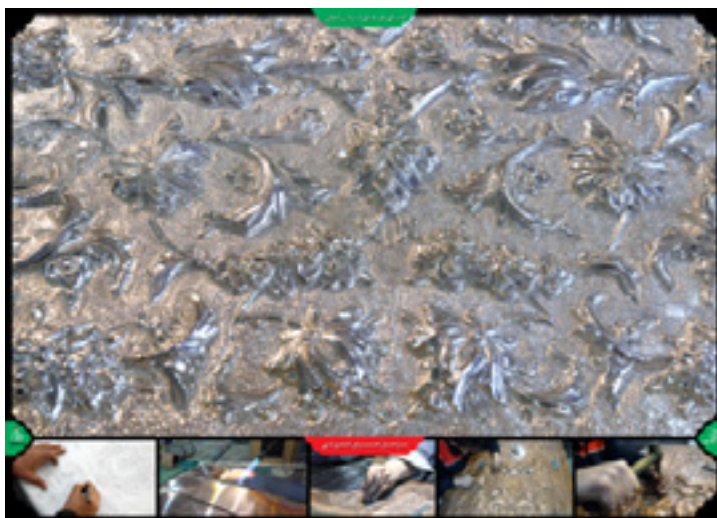
ساخت، انتقال و نصب ضریح جدید مطهر امامین عسکریین (علیهم السلام) در سامراء مقدسه

مرمت و احیاء (گره چینی، مقرنس و آینه کاری) حرم مطهر امامین عسکریین (علیهم السلام) در سامراء مقدسه

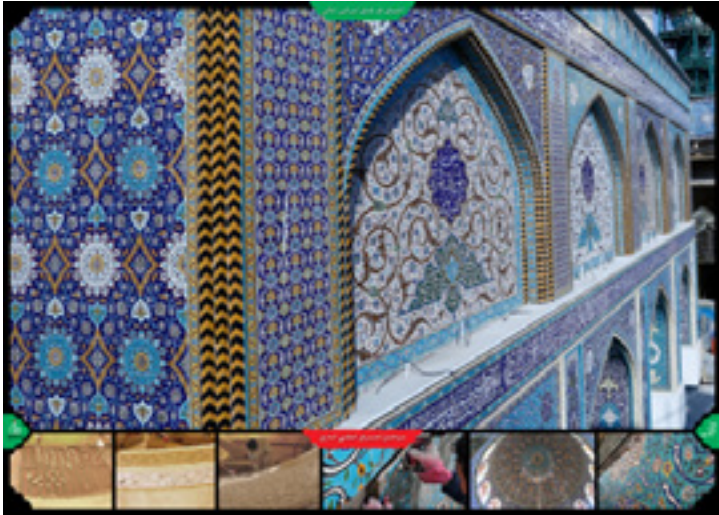

هنر میناکاری به کار رفته در پروژه های عتبات عالیات

هنر قلمزنی به کار رفته در پروژه های عتبات عالیات

هنر کاشی کاری به کار رفته در پروژه های عتبات عالیات

هنر خاتم به کار رفته در پروژه های عتبات عالیات

فصل ششم: سفارشات قرآنی و بیانات علماء

در سراسر گیتی، ادیان، مذاهب و فرقه های گوناگونی وجود دارند که قوانین و احکام مخصوص خود را دارند. از ادیان یکتا پرستی تا فرقه های بت، حیوان و شیطان پرست.

از دل تاریخ، خصوصا صدر اسلام با بازخوانی روایات و احادیث، میزان مظلومیت و مهجوریت ائمه اطهار علیهم السلام و خاندان پیامبر مکرم اسلام به وضوح قابل درک است که این خود بیانگر ارزش والا و میزان قرب الهی آنهاست. موحدانی که امروز پس از گذشت بیش از هزار سال، میلیون ها زائر به شوق زیارتشان از جای جای جهان هستی پا در مسیر عشق و دلدادگی می نهند و به شوق وصال دریای بی کران الطافشان سر از پا نمی شناسند. برای کسب فیض، آرامش قلبی و دستیابی به خواسته های مادی و معنوی.

در احادیث و روایات که خود ریشه در اعتقادات و افکار ما دارد، سفارشات بسیاری در مورد تکریم زائران، بالاخص مشتاقان کربلای معلی شده است. از گذشته تا کنون مومنان، بالاخص شیعیان با زیارت قبور مطهر و ایجاد حس رضایت در روح و روان خود، برای ارتقای وضعیت رفاهی در حرم ها نذوراتی را در نظر می گرفته اند که ثمره آن نیز بنای کنونی اعتبار مقدسه است.

در این دوره بنا به سفارش علما و استنباط به احادیث، روایات و رجعت آیات قرآن با در نظر گرفتن افزایش چشمگیر زوار، همچنین فراهم آمدن شرایط خدمتگذاری به آستان مقدس ائمه اطهار (علیهم السلام) و زوار مکرم، ساخت و ساز و توسعه حرم های مطهر به نحوی شدت گرفته که در طول تاریخ بی سابقه بوده است. سفارشاتی که ریشه های قرآنی آن را می توان در آیات سور های حج ۳۲، نور ۳۶، شوری ۲۳، مائده ۳۵، مائده ۲، آل عمران ۱۰۳، توبه ۸۴، یافت نمود.

سوره نور آیه ۳۶:

فِي بُيُوتٍ أُنزِلَ اللَّهُ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ.
در خانه هایی که خدا رخصت داده که [قدر و منزلت] آنها رفعت یابد و نامش در آنها یاد شود در آن [خانه]ها هر بامداد و شامگاه او را نیایش می کنند.
قبور مطهر انبیاء و ائمه اطهار (علیهم السلام) مصداق خانه های ذکری است که در این آیه شریفه وارد شده است.

در روایات معتبر درباره این آیه ی شریفه اینگونه نقل شده است: حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) به حاضران فرمودند: خانه علی و فاطمه بهترین آنهاست. با کمی تأمل در این جمله، می توان درک نمود خانه هایی که در آنها ذکر پروردگار جاری میگردد باید نسبت به سایر ابنیه متمایز شود و به تعبیری رفعت یابد. ما انسانها اصولاً کمالگرا بوده ایم و بهترین ها از هنر، مصالح و صنعت را برای میزان ارادت خود به آستان بهترین بندگان پروردگار یعنی رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیهم السلام) را به کار میگیریم.

سوره حج آیه ۳۲:

ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ.

این است [فرایض خدا] و هر کس شعائر خدا را بزرگ دارد در حقیقت آن [حاکمی] از پاک‌ی دلهاست.

از مصادیق شعائر الهی در عصر حاضر، میتوان به برپایی نماز جماعت، مجالس دعا و ذکر اهل بیت (علیهم‌السلام)، همچنین آبادانی و تکریم اماکن مورد تقدیس که ذکر پروردگار در آن جاریست اشاره کرد.

فضایی که انسان در آن حتی لحظه‌ای از یاد خداوند غافل نمی‌شود. حرم‌های مطهر ائمه اطهار (علیهم‌السلام) از بهترین اماکنی است که میتوان در این مقال اشاره نمود. مکانی که از حرمت والا و تقدس فراوان برخوردار است. در اکثر ادیان الهی این باور وجود دارد، در کنار عنایت به روح والای تعالیم و معارف دینی، توجه به امور ظاهری نیز از اهمیت بالایی برخوردار است به همین سبب از فاخرترین هنرها در تزئین و معماری اماکن مقدس بهره‌گیری می‌شود.

سوره مائده آیه ۲:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَتَّبِعُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَن صَدَّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! شعائر و حدود الهی (و مراسم حج را محترم بشمرید! و مخالفت با آنها) را حلال ندانید! و نه ماه حرام را، و نه قربانیهای بی‌نشان و نشاندار را، و نه آنها را که به قصد خانه خدا برای به دست آوردن فضل پروردگار و خشنودی او می‌آیند! اما هنگامی که از احرام بیرون آمدید، صیدکردن برای شما مانعی ندارد. و خصومت با جمعیتی که شما را از آمدن به

مسجد الحرام (در سال حدیبیه) بازداشتند، نباید شما را وادار به تعدی و تجاوز کند! و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید! و (هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید! و از (مخالفت فرمان) خدا پرهیزید که مجازات خدا شدید است!

افرادی که در مسیر پیاده روی اربعین حسینی در هر قالبی از زائر و خادم قدم نهاده اند تا این حرکت عاشقانه و مؤمنانه را انجام دهند، حسنه‌ای را به جا آورده اند که بلاشک جزو شعائرالله است.

در روایات و سفارشات دینی صریحا از افرادی که به تکریم زوار پرداخته اند به نیکی یاد شده و برای عملشان پاداش بسیار ثبت شده است.

در نمونه ای میتوان به آبار علی اشاره نمود. آبار علی در حدود هشت کیلومتری جنوب شهر مدینه، در مسیر مکه قرار دارد که در آن چاه‌های آب و نخلستان است. بر اساس روایات و مستندات موجود، امام علی علیه السلام در دوران خانه‌نشینی، چاه‌هایی در این منطقه حفر کردند و وقف زائران و حج‌گزاران نمودند. از امیر مومنان میتوان آموخت که رسیدگی به امور زوار از برترین کارهاست.

سوره آل عمران آیه ۱۰۳:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ.

و همگی به ریسمان خدا [=قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله وحدت]، چنگ زنید، و پراکنده نشوید! و نعمت (بزرگ) خدا را بر خود، به یاد آرید که چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او میان دل‌های شما، الفت ایجاد کرد.

اربعین حسینی که نماد وحدت، همدلی و یکصدایی مسلمانان است، نمونه ای است از اشارات این آیه شریفه. به هر وسیله برای وحدت چنگ بزنید که

حب اهل بیت (علیهم السلام) و گردهمایی سالانه مسلمانان در قطب عالم یعنی حرم ائمه معصوم (علیهم السلام) بهترین وسیله و بزرگترین نماد وحدت و یکدلی است.

سوره شوری آیه ۲۳:

ذَلِكَ الَّذِي يُبَسِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (۲۳)

این همان [پاداشی] است که خدا بندگان خود را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند [بدان] مژده داده است بگو به ازای آن [رسالت] پاداشی از شما خواستار نیستم مگر دوستی در باره خویشاوندان و هر کس نیکی به جای آورد [و طاعتی اندوزد] برای او در ثواب آن خواهیم افزود قطعاً خدا آمرزنده و قدرشناس است.

مصادق دوست داشتن و عرض ارادت به نزدیکان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در عصر حاضر، زیارت قبور مطهر، همت برای مرمت و توسعه حرم ها، ایجاد زیرساخت های مناسب رفاهی و تأمین نیازهای زوار است.

سوره مائده آیه ۳۵:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا کنید و به او [توسل و] تقرب جوید و در راهش جهاد کنید باشد که رستگار شوید.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت مکرم واسطه ی فیض الهی، و قبور مطهرشان نیز محلی برای بهره مندی از دریای لطف و کرم پروردگار است.

سوره توبه آیه ۸۴:

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ

و هرگز بر هیچ مرده ای از آنان نماز مگزار و بر سر قبرش نایست چرا که آنان به خدا و پیامبر او کافر شدند و در حال فسق مردند.

در این آیه شریفه اشاره به جریان نهی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از نماز خواندن بر جنازه منافقان و تاکید بر اقامه نماز بر جنازه مومنان و طلب مغفرت برای آنها شده است. این خود نشانه اهمیت نماز خواندن در کنار مدفن صالحان و مومنان و زیارت قبورشان است.

شیخ طبری مفسر بزرگ اینگونه نقل کرده اند: ایستادن کنار قبر برای دعا کردن، عبادت مشروعی است که اگر اینگونه نبود خدای سبحان نهی این عمل را مخصوص کفار نمیکرد.

استفتاء علماء و مراجع معظم در خصوص اهمیت بازسازی و توسعه اعتبار مقدسه:

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله امام خامنه ای (مدظله العالی) در دیدار اعضای شورای سیاست گذاری ستاد بازسازی عتبات عالیات:

از ستاد بازسازی عتبات عالیات تشکر و قدردانی شود. امید است خداوند متعال به دست اندرکاران و بنیان این عمل صالح که نشانه ای از ارادت مردم عزیزمان به ساحت والای اهل بیت عصمت و طهارت علیهم افضل الصلوات الله و تحیات است پاداش شایسته عنایت فرماید.

حضرت آیت الله سیستانی (مدظله العالی):

مومنین مجازند نصف سهم مبارک امام علیه السلام از اموال خود را شخصا صرف مساعدت و کمکهای مورد نیاز ضروری ملت شیعه عراق و زائران عتبات نمایند.

حضرت آیت الله بهجت (رحمه الله):

پیروان اهل بیت علیهم السلام باید تشخیص وظایف علمیه خود را بدهند که از جمله آنها مسارعت در تعمیر کامل اماکن مقدسه ی تخریب شده توسط ظالمین است.

آیت الله نوری همدانی (مدظله العالی):

اقدام به بازسازی حرم های مطهر و مشاهد شریفه بسیار ارزشمند و دارای ثواب زیادی است. خداوند به همه ما توفیق را عطا فرماید.

آیت الله مکارم شیرازی (مدظله العالی):

بر همه علاقمندان به اهل بیت لازم است در بازسازی آن حرم مقدس به صورتی باشکوه تر هرچه زودتر اقدام کنند و به کوری چشم دشمنان از هیچ تلاشی در این راه فروگذار ننمایند.

حضرت آیت الله وحید خراسانی (مدظله العالی):

کاری که شما می کنید بهترین کار است. همه ملائک مقرب و همه انبیاء و رسولان الهی که تمامی مقامات عالی را دارند تنها حاجتشان این است که به اذن پروردگار به زیارت قبر سیدالشهداء نائل شوند پس بدانید که خدمت شما مورد بازدید ۱۲۴ هزار پیغمبر قرار دارد. قدر این عمل را بدانید.

حضرت آیت الله موسوی اردبیلی (رحمه الله):

در صورتی که مخارج این امر از تبرعات، زکوات و وجوه برّ تأمین نگردد، مومنین مجازند که نصف سهم امام علیه السلام را در این امر مقدس صرف نمایند.

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی (مدظله العالی):

هرکس در مسیر ساخت حرم اهل بیت علیهم السلام از مالش بگذرد قطعا دچار کمبود و نقصان در اموال نمی گردد. من افتخار میکنم به عنوان یک کارگر ساده در بازسازی عتبات عالیات کمک کنم.

حجت الاسلام والمسلمین قرائتی (زیده العزه):

(تعاونو علی البرّ) یعنی کمک کنید. یعنی سایبان درست کنید که زوار اذیت نشوند. آب خنک بگذارید، فرش بگذارید، این ریشه صحن سازی در قرآن است. چون زیارت قبور را شیعه و سنی (برّ) می دانند و به معنی کار نیک است. یعنی وقتی هواپیما، قطار، بلوار باشد زوار زیاد می شود. اگر جاده نباشد، امنیت نباشد، وسیله نباشد زوار کم می شود. هر کاری که بتوانیم باید انجام بدهیم تا رفاهیات زوار را تأمین کنیم.

آیت الله سیدان (مدظله العالی):

اساس بقای مکتب اهل بیت علیهم السلام مبتنی بر چند پایه است: نخست اقامه مرجعیت دینی که تبلور آن در کسب علم و معرفت در حوزه احادیث و روایات اولیای الهی است و دوم حفاظت و پاسداری از اعتبار مقدسه و شعائر زنده و جاودانه ای که با ورق زدن تاریخ، آن اماکن متناظر با اسماء و القاب نورانی ائمه اطهار علیهم السلام در ذهن ما باقی مانده است.

زیارت رفتن ها و عرض ادب کردن ها تجدید عهدی است که دوستان مکتب با پیشوایان و معلمان نهضت می کنند و این معرفت باعث رشد و تعالی خود افراد می شود؛ از این رو سازندگی اعتبار مقدسه سازندگی جوامع اسلامی است.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری:

(آن فی ایام دهر کم نفعات). یک نحفه ای است یعنی وقتی پنجره باز می شود نسیمی می آید و دیگر تمام. طی سخنرانی های متعدد گفته ام و اکنون شامل حال شما می شود که باید به خودتان ببالید. پیغمبران الهی در دل آرزوی نوکری در این مکان را داشته اند. که این نوکری به شما داده شده است. پس با سازش در برابر نامایمات و نیازها و خواسته های خود این فرصت را مغتنم بشمارید و از دست ندهید.

این عرض ارادت های مذهبی صرفاً مختص شیعیان و مسلمانان نیست. در سراسر دنیا شاهد نمونه های مختلفی از مذاهب و ادیان هستیم که برای اعتقادات و افکار خود ارزش قائلند و برای دستیابی به اهداف انگیزشی مورد نظرشان هزینه می کنند. در این مقال جای بسی تأمل دارد که چرا از بین تمام نمونه های مختلفی که بعضاً توجیه عقلانی هم ندارند مکتب اسلام و خاصتاً تشیع مورد هجمه قرار می گیرد و هزینه برای رفاه زائران و توجه به افزایش روزافزون، زوار بی اهمیت جلوه داده می شود. این سوالی است که هر فردی پاسخ آن را متناسب با اعتقادات و دیدگاه شخصی خود بیان می کند.

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ الْمُتَّقِينَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَأَنْتُمْ عَلَيْنَ أَجْرًا إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ
فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يُضَرِّفْ حَسَنَةً تَزِدْ لَهُ فِي حَسَنَاتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

این همان پاداشی است که خداوند بندگان خود را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند بابت آن اعتراف داده است. بگو به ازای آن از مساجد پاداشی از شما خواهد بود. چشم مگردانید به بار خورشید و ندانید و هر کس نیکی بر جای آورد و اطاعتی کند و زود برای او در ثواب آن نواهم افزود و قطعه‌ای از امر نذوقد رشتاس است

سوره شوری آیه ۲۲

مصدق دوست داشتن و عرض ارادت به نزدیکان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در عصر حاضر، زیارت قبور مطهر، همت برای مرمت و توسعه حرم‌ها، ایجاد زیرساخت‌های مناسب رفاهی و تأمین نیازهای

زوار است.

www.atabat.org

ذَلِكُمْ وَمَنْ يُعْظِمُهُمْ شَعَائِرُ اللَّهِ فَأَن تَكُونُوا مِنَ الْمُقَدِّبِينَ

این است افرایش خدا و هر کس شعایر خدا را بزرگ دارد در حقیقت آن احکامی از پکی و طاقت

سوره حج آیه ۲۲

از مصادیق شعائر الهی در عصر حاضر، میتوان به برپایی نماز جماعت، مجالس دعا و ذکر اهل بیت علیهم السلام، همچنین آبادانی و تکریم اماکن مورد تقدیس که ذکر پروردگار در آن جاریست اشاره کرد. فضایی که انسان در آن حتی لحظه ای از یاد خداوند غافل نمی شود. حرم های مطهر ائمه اطهار علیهم السلام از بهترین اماکنی است که میتوان در این مقال اشاره نمود. مکانی که از حرمت والا و تقدس فراوان برخوردار است. در اکثر ادیان الهی این باور وجود دارد، در کنار عنایت به روح والای تعالیم و معارف دینی، توجه به امور ظاهری نیز از اهمیت بالایی برخوردار است به همین سبب از فاخر ترین هنرها در تزئین و معماری اماکن مقدس بهره گیری می شود.

فِي يَوْمِ تَأْذِنِ الْمَلَكِ الْمُرْفَعِ وَيَذْكُرُ فِيهَا اسْمَهُ سَبَّحٌ لَهُ فِيهَا بِالْعَدْوِ وَالْأَصَالِ

در خانه‌هایی که خدا فرستاد و او تا اقدار و منزلت آنجا نرفت یابد و نامش در آنجا یاد شود و آن (خانه) احاطه به یاد او شود و شکمگاه او را بندهش می‌کنند
سوره نور آیه ۳۶

قبور مطهر انبیاء و ائمه اطهار علیهم السلام مصداق خانه های ذکری است که در این آیه شریفه وارد شده است.

در روایات معتبر درباره این آیه ی شریفه اینگونه نقل شده است که: حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به حاضران فرمودند: خانه علی و فاطمه بهترین آنهاست. با کمی تأمل در این جمله، این خواهیم رسید، خانه‌هایی که در آنها ذکر پروردگار جاری می‌گردد باید نسبت به سایر ابنیه متمایز شود و به تعبیری رفعت یابد. ما انسانها اصولاً کمالگرا بوده ایم و بهترین‌ها را از هنر، مصالح و صنعت را برای میزان ارادت خود به آستان بهترین بندگان پروردگار یعنی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام را به کار میگیریم.

وَلَا تَصَلُّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَا تَلِدُوا لِأَنْتُمْ عَلَى قَبْرِهِمْ وَأَنْتُمْ أَنْتُمْ فَا تَسْتَوْنَ

و مرکز بر هیچ مرده ای از آنان نماز مکن زار و بر سر قبرش ندست چر که آنان به خدا و پیامبر او کافر شدند و در حال فوق مردند

سوره توبه آیه ۸۴

در این آیه شریفه اشاره به جریان نهی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از نماز خواندن بر جنازه منافقان و تاکید بر اقامه نماز بر جنازه مومنان و طلب مغفرت برای آنها شده است. این خود نشانه اهمیت نماز خواندن در کنار مدفن صالحان و مومنان و زیارت قبورشان است.

شیخ طبری مفسر بزرگ اینگونه نقل کرده اند: ایستادن کنار قبر برای دعا کردن، عبادت مشروعی است که اگر اینگونه نبود خدای

سبحان نهی این عمل را مخصوص کفار نمیکرد.

www.atabat.org

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَهِي أَوْ سَيِّئَةً وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَفْعَلْ لِنَفْسِهِ عَذَابٌ مُّهِينٌ

ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا کنید و به او (توسل) و تقرب جوید و در راهش مجاهد کنید باشد که رستگار شوید

سوره مائده آیه ۳۵

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت مکرم واسطه ی فیض الهی، و قبور مطهرشان نیز محلی برای بهره مندی از دریای لطف و کرم پروردگار است.

بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی)

در دیدار اعضای شورای سیاست‌گذاری و رئیس و معاونین ستاد بازسازی عتبات عالیات ۱۳۹۱/۱۲/۰۷

خدا انشاءالله به شما اجر بدهد؛ کار بسیار خوبی است. این هدفهائی که ذکر کردید. دانه دانه‌ی آنها معنادار و دارای مغز و کاملاً درست است. انشاءالله که همه تان موفق باشید. بنده لازم است از همه‌ی شماها - چه آن مجموعه‌ی سیاست‌گذار؛ چه مجموعه‌ی ستاد بازسازی؛ و چه یکایک کسانی که با زحمت، با عشق، می‌روند آنجا و مدتها می‌مانند و کارهای با ارزش و دشوار را غالباً بدون چشم داشت مادی انجام میدهند - از همه‌ی شماها و از همه‌ی آنها تشکر کنم؛ سلام ما را هم به یکایک آن برادران و خواهران برسانید و بگوئید خوش به حالتان، کار خیلی با ارزشی را دارید انجام می‌دهید.

فرازی از متن وصیت نامه سیاسی الهی امام خمینی (رحمه الله)

عقلانیت اسلامی خاستگاه اصلی وضع احکام و قوانین و نیز ارزش ها و فضایل اخلاقی و همچنین مراسم و شعائر دینی می باشد و به طور طبیعی همه این امور دارای فلسفه های خاص و آثار بزرگ و تحول زامی باشند که با حیات فردی و اجتماعی و سیاسی انسان ها تماس و مرتبط هستند.

عقلانیت دینی و احساس گرایی دینی هر دو در هم تنیده اند و با یکدیگر تعامل همگون و متقابل دارند و نباید هیچ کدام از آنها مطلق و از هم منفک شوند که انسان آمیزه ای از «عقل» و «احساس» است. www.arambol.org «بال» قادر به پرواز است.

A portrait of Ayatollah Morteza Shari'ati, an elderly man with a long white beard and glasses, wearing a white turban and a dark jacket over a white shirt. He is looking directly at the camera with a slight smile.

بیانات آیت الله العظمی مکارم شیرازی در مورد بازسازی عتبات عالیات

بازسازی عتبات عالیات تبلیغ دین و ذخیره یوم المعاد است. عتبات عالیات کانون های مهم مذهبی پیروان مکتب اهل بیت (علیهم السلام) بلکه همه مسلمین جهان است و در طول تاریخ همیشه جاذبه فوق العاده ای برای جلب قلوب به سوی خود داشته است. بدیهی است هر قدر بر شکوه و عظمت آنها افزوده شود بر تعظیم شعائر اسلامی افزوده شده است. اینجانب اجازه میدهم که "تصف" سهم مبارک امام (علیه السلام) برای این هدف مقدس بازسازی حرم www.ataolat.org (علیهمما السلام) استفاده شود.

بیانات آیت الله العظمی نوری همدانی در مورد بازسازی عتبات عالیات

اقدام به بازسازی حرم های مطهر و مشاهد شریفه بسیار
ارزشمند و دارای ثواب زیادی است. خداوند به همه ما توفیق را

عطا فرماید.

www.atabat.org

بیانات حضرت آیت الله وحید خراسانی (مدظله العالی) در مورد بازسازی عتبات عالیات

کاری که شما می کنید بهترین کار است. همه ملائک مقرب و همه انبیاء و رسولان الهی که تمامی مقامات عالی را دارند تنها حاجتشان این است که به اذن پروردگار به زیارت قبر سیدالشهداء نائل شوند پس بدانید که خدمت شما مورد بازدید ۱۲۴ هزار پیغمبر قرار دارد قدر این عمل را بدانید.

بیانات حضرت آیت الله بهجت (رحمه الله)
در مورد بازسازی عتبات عالیات

پیروان اهل بیت علیهم السلام باید تشخیص وظایف علمیه خود را بدهند که از جمله آنها مسارعت در تعمیر کامل اماکن مقدسه تخریب شده توسط ظالمین است.

بیانات حضرت آیت الله موسوی اردبیلی (رحمه الله) در مورد بازسازی عتبات عالیات

در صورتی که مخارج این امر از تبرعات، زکوات و وجوه بر تأمین
نگردد، مومنین مجازند که نصف سهم امام علیه السلام را در این
امر مقدس صرف نمایند.

www.atabat.org

بیانات حضرت حجت الاسلام والمسلمین قرائتی (زیده العزه) در مورد بازسازی عتبات عالیات

(تعاونو علی البرّ) یعنی کمک کنید. یعنی سایبان درست کنید که زوار اذیت نشوند. آب خنک بگذارید، فرش بگذارید، این ریشه صحن سازی در قرآن است. چون زیارت قبور را شیعه و سنی (برّ) می دانند و به معنی کار نیک است. یعنی وقتی هواپیما، قطار، بلوار باشد زوار زیاد می شود. اگر جاده نباشد، امنیت نباشد، وسیله نباشد زوار کم می شود. هر کاری که بتوانیم باید انجام بدهیم تارفاهیات زوار را تامین کنیم.

فصل هشتم: اربعین حسینی

توصیه به زیارت اربعین باعث شده است که شیعیان به ویژه ساکنان عراق، از نقاط مختلف این کشور به سوی کربلای معلی حرکت کنند. این حرکت که غالباً به صورت پیاده صورت می‌گیرد یکی از پرجمعیت‌ترین راهپیمایی‌ها در جهان شمرده می‌شود.

در زمان حکومت صدام حسین، محدودیت‌هایی در اجرای این مراسم اعمال شد، ولی با سقوط حزب بعث در سال ۲۰۰۳ میلادی، این مراسم احیا شد و هر ساله علاوه بر شیعیان عراق، شیعیان کشورهای دیگر به ویژه ایران نیز به راهپیمایی اربعین می‌پیوندند، به طوری که در سال ۱۳۹۳ هجری شمسی حدود ۲۰ میلیون نفر گزارش شده است و در سال ۱۳۹۴ هجری شمسی (۲۰۱۵ میلادی) وزیر راه عراق اعلام کرد شمار زائران اربعین از مرز ۲۶ میلیون نفر عبور کرده است.

با عنایت بر آمار ثبت شده، اولین مسئله ای که در ذهن مخاطب نقش مینند این است که این حجم از زائر در کجا جمع می‌شوند؟ نیازهای اولیه خود را چگونه برطرف می‌نمایند؟ چگونه در حرم به زیارت می‌روند؟ کجا نماز می‌خوانند؟ غذای مورد نیاز این حجم از زائران چگونه تأمین می‌گردد؟

و هزاران سوال از این قبیل...

آنچه که مشخص است؛ تمام این سوالها یقینا پاسخ هایی دارند. چراکه این کنگره عظیم با این حجم از حضور عاشقان و دلدادگان ائمه اطهار (علیهم السلام) اجرایی می شود و برای کلیه اقدامات صورت گرفته مستندات به حد کفایت موجود است. برای حضور زائران نیاز به اجرای پروژه های توسعه ای است که اکنون در نجف اشرف طرح توسعه حرم مطهر امام علی (علیه السلام) مزین به نام صحن و شبستان حضرت زهرا (علیها السلام) به بهره برداری رسیده است.

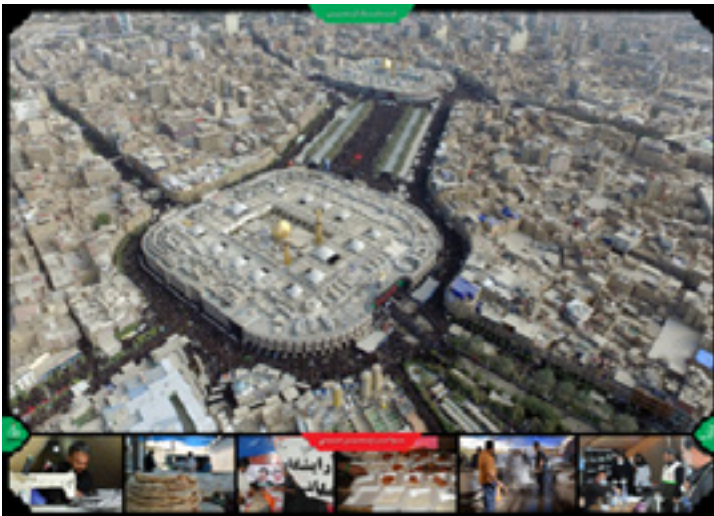
طرح توسعه حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) در کربلای معلی مزین به نام صحن و شبستان حضرت زینب (علیها السلام) و طرح توسعه حرم مطهر امامین جوادین (علیهم السلام) در کاظمین مزین به نام صحن و شبستان امام محمدباقر (علیه السلام) در حال اجرا می باشند. همچنین برای پشتیبانی و تأمین نیازهای زائران با همکاری موکب داران ایرانی و عراقی و سایر کشورهای مسلمان بالاخص شیعیان ب بهره مندی از ظرفیت های مردمی اقداماتی صورت میگیرد. به نقل از سردار شهید حاج قاسم سلیمانی؛ مواکب حسینی یک فرهنگ جدید پایه گذاری شده است که در کشور ما به برکت امام حسین (علیه السلام) برای اولین بار فعال شد.

موکب داران علاوه بر خدمات دهی در ایام اربعین حسینی در بحران ها و مشکلات همیشه یاری رسان و امدادگر خوبی برای مردم بوده اند. می توان در این خصوص به زلزله کرمانشاه در سال ۱۳۹۶، سیل خوزستان، لرستان و گلستان در فروردین ۱۳۹۸ و همه گیری بیماری کرونا در انتهای ۱۳۹۸ و سال ۱۳۹۹ اشاره کرد.

در این دوران همواره موکب داران با حمایت های مردمی و با مدیریت و ساماندهی ستاد بازسازی عتبات عالیات به عنوان کمیته اسکان، تغذیه و مشارکتهای مردمی در کنار مردم بوده اند و خدمات ارزشمندی را ارائه نموده اند.

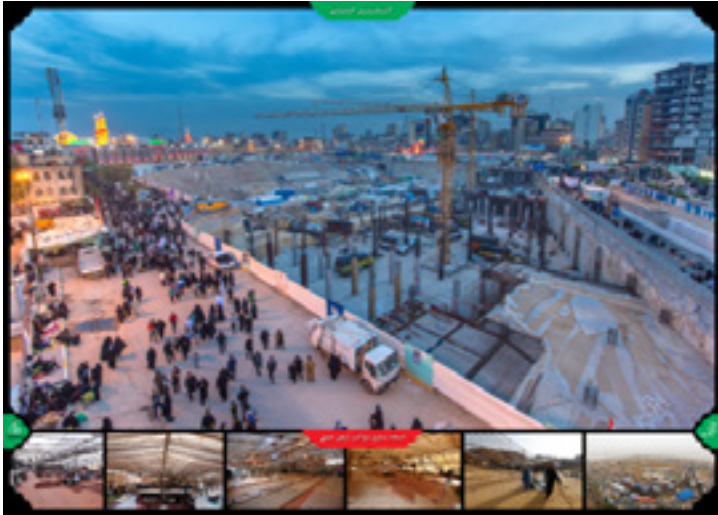

جلوه ای از حضور زائران در کربلای معلی و فعالیت موبداریان اربعین حسینی

جلوه ای از حضور زائران در کربلای معلی و فعالیت موبداریان اربعین حسینی

جلوه ای از حضور زائران در کربلای معلی و فعالیت موکبداران اربعین حسینی

جلوه ای از حضور زائران در حرم مطهر امام حسین علیه السلام اربعین حسینی

جلوه ای از حضور زائران در کربلای معلی و فعالیت موبدداران اربعین حسینی

جلوه ای از حضور زائران در کربلای معلی و فعالیت موبدداران اربعین حسینی

سیل خوزستان و لرستان و امداد رسانی موبیداران به مردم

زلزله کرمانشاه و امداد رسانی موبیداران به مردم

فصل هشتم: نیاز زائران و پروژه های توسعه ای

طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام

مزین بنام صحن و شبستان حضرت زهرا علیها السلام در نجف اشرف

توسعه بخش جدید حرم مطهر علوی که به نام مبارک حضرت زهرا علیها السلام مزین شده است در زمینی به طول ۴۰۰ متر مربع و عرض ۱۵۰ متر مربع و زیربنای ۲۲۰/۰۰۰ متر مربع واقع در ضلع غربی حرم صورت می پذیرد. ابتدای این صحن مقام امام سجاد علیه السلام و انتهای آن صحن فعلی حرم می باشد.

این صحن ازدو بخش زیارتی و غیر زیارتی به شرح زیر تشکیل شده است:
الف) بخش زیارتی: بخش زیارتی در زمینی به مساحت ۲۹/۰۰۰ متر مربع که دارای ۴ طبقه اصلی و سه نیم طبقه می باشد. این بخش با زیربنای ۸۵/۰۰۰ متر مربع و ظرفیت پذیرش حداکثر ۱۰۰ هزار نفر در ساعت شامل ۳ طبقه شبستان و صحن روباز، مدرسه علمیه، بخش درمان، تأسیسات، انبارها، بخشی از سرویس های بهداشتی، قسمت های خدماتی و ... می باشد.
از تزئینات داخلی این شبستان می توان به سنگ کاری بیش از ۱/۲۰۰ ستون که شبستان هر طبقه با یک نوع سنگ پوشانده می شود و بیش از ۸۰۰ گنبد داخلی اشاره کرد.

ب) بخش غیر زیارتی: بخش غیر زیارتی شامل موزه، کتابخانه، طهارت خانه و وضوخانه، ساختمان های اداری، مهمانسرا و رستوران و پارکینگ اختصاصی می باشد.

بخش اداری و اطلاع رسانی: در زمینی به وسعت $4/400$ مترمربع و زیربنای $15/000$ مترمربع شامل بخشهای اداری، فنی و مهندسی، سالن اجتماعات، بخش خدماتی و ... می باشد.

کتابخانه: در زمینی به وسعت $3/100$ مترمربع و با زیربنایی به مساحت $2/000$ مترمربع و گنجایش بیش از 250 هزار جلد در 6 طبقه می باشد.
مهمانسرا و رستوران حرم: در زمینی به وسعت $4/400$ مترمربع و زیربنایی به مساحت $14/500$ مترمربع با ظرفیت پخت و آماده سازی $10/000$ غذا در هر نوبت می باشد.

طهارت خانه و وضوخانه: در زمینی به وسعت $15/000$ مترمربع و دارای 900 چشمه سرویس بهداشتی که با احتساب سرویس های اطراف صحن فعلی آمادگی خدمات به بیش از $140/000$ زائر را در آستانه جمعیت دارا می باشد.
پارکینگ اختصاصی: در زمینی به وسعت $10/000$ مترمربع می باشد.
موزه: در زمینی به وسعت $3/100$ مترمربع و با زیربنایی به مساحت $18/000$ مترمربع که شامل 6 طبقه می باشد.

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام صحن و شبستان حضرت زهراء علیها السلام
نجف اشرف

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام صحن و شبستان حضرت زهراء علیها السلام
نجف اشرف

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام صحن و شبستان حضرت زهراء علیها السلام
نجف اشرف

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام صحن و شبستان حضرت زهراء علیها السلام
نجف اشرف

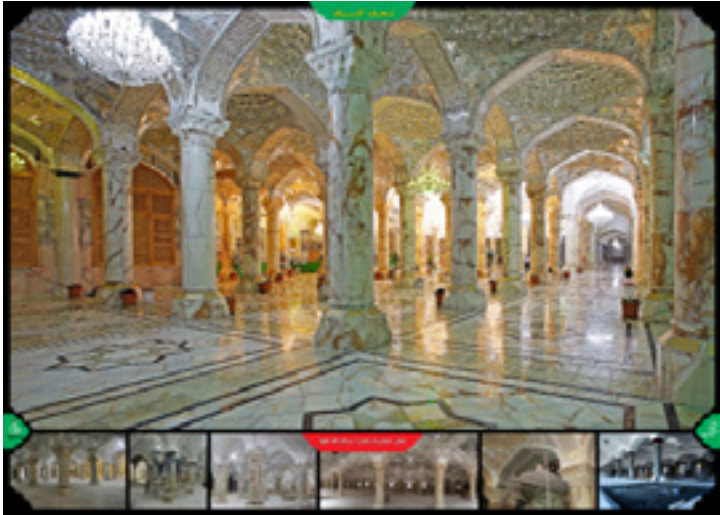

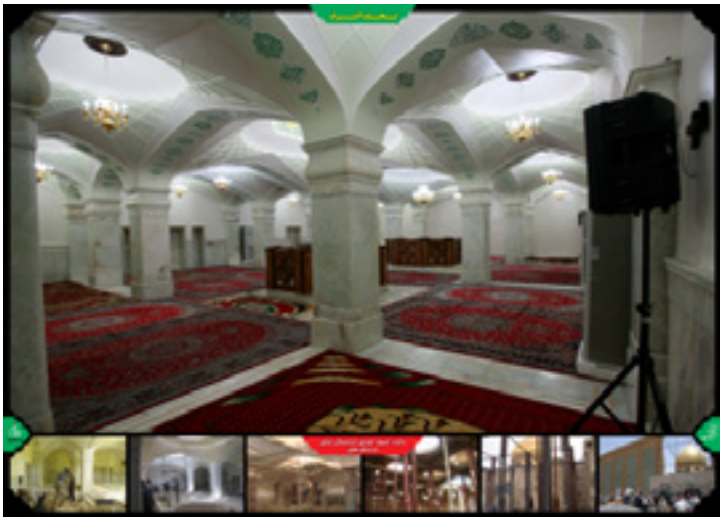
مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی (ع) صحن و شبستان حضرت زهراء (س) نجف اشرف

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی (ع) صحن و شبستان حضرت زهراء (س) نجف اشرف

مراحل ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام علی علیه السلام صحن و شبستان حضرت زهراء علیها السلام
نجف اشرف

ساخت حسینیه حیدریه در جوار حرم مطهر امام علی علیه السلام
نجف اشرف

طرح توسعه حرم مطهر امام حسین علیه السلام

مزین بنام صحن و شبستان حضرت زینب علیها السلام در کربلای معلی

این پروژه جزء طرح جامع توسعه حرمین کربلای معلی قرار دارد. طراحی آن توسط دکتر خان محمدی از اساتید دانشگاه علم و صنعت ایران صورت گرفته و در ۴ طبقه در ضلع جنوبی و غربی حرم و در حد فاصل درهای ورودی باب الراس و باب القبله و در اماکنی چون خیمه گاه و تل زینبیه احداث می شود.

فضای صحن شامل دو طبقه زیرزمین و یک طبقه همکف و طبقه اول می باشد. واقع شدن دو طبقه از پروژه در زیر زمین و بالا بودن سطح آب های زیر زمینی موجود در منطقه، عملیات حفاری و اجرای این طرح را با پیچیدگی و ابعاد فنی خاصی همراه کرده که مهندسان ایرانی به این منظور از تجهیزات پیشرفته ای مانند دستگاه هیدروفرز برای انجام پروژه استفاده می کنند.

این صحن مجموعه ای از شبستان های زیارتی، فضای رو باز، کتابخانه، موزه و دارالضیافه و... خواهد بود و تل زینبیه به شکل تپه احیا خواهد شد. مراحل اجرای این طرح ۶ سال به طول می انجامد که با اتمام توسعه ۵ برابر بر ظرفیت زائران افزوده خواهد شد. طرح توسعه حرم امام حسین علیه السلام در مدت زمان ۲۵ سال به بهره برداری خواهد رسید.

اجرای این صحن بخشی از طرح جامع توسعه حرمین کربلای معلی است که سالهای گذشته توسط مهندسین ایرانی طراحی شده است. در فاز نخست حد فاصل خیمه گاه و حرم مطهر حسینی بنا خواهد شد و در فازهای دیگر هنوز در مرحله تملک زمین می باشد.

ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام حسین علیه السلام صحن و شبستان حضرت زینب علیها السلام
کربلای معلی

ساخت طرح توسعه حرم مطهر امام حسین علیه السلام صحن و شبستان حضرت زینب علیها السلام
کربلای معلی

گردآوری و صفحه آرایی: میلاد جوادی

سرویس عکس: حامد درفکی

بازبینی و طراحی سوالات: حسین اسلامی

با تشکر از حمایت و همراهی
حاج یوسف افضلی
معاون فرهنگی و مشارکت های مردمی

دی ماه ۱۳۹۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
معاونت فرهنگ و مشارکت های مردمی
www.atabat.org

www.atabat.org